

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Jarkko Orjala

Interaktiivisuus uutisverkkolehtien keskusteluketjuissa

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2011

SISÄLLYS

KUVIOT JA TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	10
1.3 Menetelmä	13
1.4 Aikaisempi tutkimus	14
2. VERKKOLEHTIEN HISTORIA JA NYKYPÄIVÄ	15
2.1 Verkkolehden määritelmä	16
2.2 Painetun julkaisun ja verkkolehden väliset eroavaisuudet	19
3 INTERAKTIIVISUUS JA VIESTINTÄ VERKOSSA	21
3.1 Verkkoyhteisön määritelmä	21
3.2 Verkkoviestinnän ominaispiirteet	22
3.3 Interaktiivisuus ja dialogi verkkokeskusteluissa	24
3.4 Välitteinen vuorovaikutteisuus	26
3.5 Vuorovaikutteisuuden luokittelukategoriat	29
3.5.1 Aihekommentti	32
3.5.2 Reaktiivinen viesti	32
3.5.3 Vuorovaikutteinen viesti	33
3.6 Web 2.0 ja käyttäjätuotanto	33
4 VERKKOKESKUSTELUT	37
4.1 Verkkokeskustelukulttuurin syntyhistoria	38

4.2 Verkkolehtien uutiskeskusteluiden ominaispiirteitä	40
4.3 Uutiskeskusteluiden yhteiskunnallinen merkitys	45
4.4 Asiallisen keskustelun kriteerit	47
5 UUTISLEHTIEN KESKUSTELUPALSTOJEN INTERAKTIIVISUUS	51
5.1 Uutislehtien kommentointimahdollisuudet	52
5.2 Analysoitavien verkkolehtien esittely	56
5.2.1 Verkkokeskustelut Helsingin Sanomien keskustelupalstalla	58
5.2.2 Verkkokeskustelut Digitoday.fi-keskustelupalstalla	60
5.3 Vuorovaikutteisuus uutiskeskustelupalstoilla	62
5.4 Uutiskeskustelupalstan kommenttien asiallisuus	66
5.5 Yhteenvetoa	72
6 LOPPUPOHDINNAT	74
LÄHTEET	78
LIITTEET	83
Liite 1. Keskustelun vuorovaikutteisuus Digitoday.fi-verkkokeskusteluissa	83
Liite 2. Keskustelun vuorovaikutteisuus HS.fi-verkkokeskusteluissa	84
Liite 3. Keskustelun asiattomuuden taso Digitoday.fi-verkkokeskusteluissa	85
Liite 4. Keskustelun asiattomuuden taso HS.fi-verkkokeskusteluissa	86
KUVAT	
Kuva 1. Esimerkki asiallisesta keskustelusta Digitoday.fi:ssä	48
Kuva 2. Ote Digitoday.fi:n keskusteluista	49
Kuva 3. Esimerkkejä asiattomista kommentteista Digitoday.fi –keskustelupalstalla	49
Kuva 4. Esimerkki HS.fi-verkkopalstalla käytävästä keskustelusta ja sen visuaalisesta ilmeestä	59
Kuva 5. Esimerkki Digitoday.fi -verkkopalstalla käytävästä keskustelusta ja sen	

visuaalisesta ilmeestä	61
KUVIOT	
Kuvio 1. Käsitekartta verkkolehden käsitteestä	16
Kuvio 2. Rafaelin ja Sudweeksin vuorovaikutusmalli	31
Kuvio 3. Utiskommenttiketju kuvattuna graafisesti	40
Kuvio 4. Esimerkki keskusteluketjun vuorovaikutussuhteista	41
Kuvio 5. Utiskommenttien ilmenemistiheys uutisen julkaisun jälkeen	42
Kuvio 6. Lauseiden määrän keskiarvo viestiä kohden	43
Kuvio 7. Kommenttien määrä julkaistua uutisartikkelia kohden	44
TAULUKOT	
Taulukko 1. Verkkajulkaisut luokiteltuna	11
Taulukko 2. Huomioita kommentointimahdollisuuksista kotimaisissa uutisverkkolehdistä	53
Taulukko 3. Mahdollisuus suoraan kommentointiin uutisten yhteydessä	54
Taulukko 4. Osuudet rekisteröinnin vaativista palstoista	55
Taulukko 5. Omalla nimellä esiintymistä vaativien lehtien osuus	56
Taulukko 6. Kommenttiketjujen pituudet Digitoday.fi ja HS.fi-keskusteluissa	57
Taulukko 7. Keskustelun aktiivisuuden taso Digitoday.fi ja HS.fi-keskustelupalstoilla	62
Taulukko 8. Vuorovaikutteisuuden vertailu Digitoday.fi ja HS.fi-verkkolehden välillä	65
Taulukko 9. Asiattomuudet tyypeittäin luokiteltuna	71

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Jarkko Orjala
Pro gradu -tutkielma:	Interaktiivisuus uutisverkkolehtien keskusteluketjuissa
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Viestintätieteet / Multimediajärjestelmien ja teknisen viestinnän koulutusohjelma
Valmistumisvuosi:	2011
Työn ohjaaja:	Anita Nuopponen

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää verkkolehdistä käytävän uutiskeskustelun interaktion luonnetta. Tavoite jakaantui kolmeen tutkimuskysymykseen: millaisia uutisten kommentointimahdollisuuksia uutisverkkolehdet antavat lukijoilleen, kuinka interaktiivista keskustelu lukijoiden välillä on sekä missä määrin ja minkä tyyppisiä asiattomuuksia uutiskommenteissa ilmenee.

Lehtien kommentointimahdollisuuksia tutkittiin kartoittamalla yli 30 eri paikallis-, maakunta- ja kansallisen uutislehden ratkaisuja. Keskustelupalstoista tutkittiin niissä ilmeneviä mahdollisuuksia ja rajoituksia. Interaktiivisuuteen ja asiallisuuteen liittyen tutkimusaineistona ovat Helsingin Sanomien ja Digitoday.fi:n keskusteluketjujen kommentit. Keskusteluiden interaktiivisuutta tarkasteltiin Rafaelin ja Sudweekin (1998) jaottelun avulla. Keskusteluiden asiattomuutta puolestaan tutkittiin sisällönanalyysin keinoin.

Vuonna 2011 keskimäärin kolme neljästä tarkastellusta kotimaisesta uutisverkkolehdestä tarjoaa mahdollisuutta kommentoida jokaista uutista niiden yhteydessä vaatimatta nimimerkin rekisteröintiä tai omalla nimellä kirjoittamista. Interaktiivisuuden tyyppien mukaan uutiskeskusteluiden yleisin viestityyppi on uutisaihetta kommentoiva asiallinen kirjoitus (54 %), toiseksi yleisin on reaktiivinen (39 %) ja harvinaisin on vuorovaikutteinen viestityyppi (7 %).

Uutiskommenttien asiallisuuden vertailu todisti, että tiukempi etukäteismoderointi karsii tehokkaasti pois yleisesti asiattomiksi luokiteltavia kommentteja, tehden keskusteluympäristöstä asiallisemman ja miellyttävämmän. Koska uutiskeskustelupalstat ovat oleellinen osa lehtien itsestään ulospäin antamaa kuvaa, vaikuttaa siltä, että laadukkuuteen pyrkivä verkkojulkaisu panostaa vahvasti myös kommenttien etukäteismuokkaukseen. Pienempien verkkolehden kohdalla kommenttien siivoaminen pois on usein resurssikysymys.

avainsanat: verkkolehti, keskustelupalsta, uutiskommentit, interaktiivisuus

1 JOHDANTO

Internetin käytön yleistyessä ovat suosioon nousseet myös verkkolehtien tarjoamat uutiset. Niiden käyttäjäkunta on kasvanut tasaisen nopeasti lehtien uutistarjonnan ilmaantumisen lähtien. Internetin uutispalvelut tarjoavat tehokkaan vuorovaikutusmahdollisuuden verrattuna painettujen lehtien yleisönohastoihin ja mahdollisuuden vuoropuhelun käymiseen ilman päiväkausien odottelua. Keskustelu päivän kuumimmista uutisista eri keskustelupalstoilla onkin nopeatempoista sekä nykypäivänä mahdollista kaikille, joilla on käytössään internetyhteys ja jotka hallitsevat tietokoneen tai nykyaikaisen mobiililaitteen käytön.

Ihmiset ottavat hanakasti osaa keskusteluihin useilla erilaisiin uutisiin liittyvillä, myös päivittäisiä uutisaiheita käsittelevillä keskustelupalstoilla. Lukijoiden kommentit voidaan kokea mielenkiintoisina ja päivää piristäviä. Ne voivat olla myös oivaltavia ja opettavaisia, mutta joskus ne taas perustuvat tietämättömyyteen. Viestit aiheuttavat meissä joka tapauksessa monia eri reaktioita. Itseä kiinnostavista uutisaiheista on hauskaa ja joskus rakentavaakin keskustella muiden lukijoiden kanssa.

Koska yhä useampi ihminen lukee uutisia verkossa, on monelle kustantajille tärkeää kyetä luomaan painetun version lisäksi laadukas verkkosivusto, jonka avulla se voivat kilpailla uutisten lukijoiden suosiosta. Uutisia tarjoavat verkkolehdet ovat parhaimmillaan erittäin monipuolisia informaatio- ja viihdesivustoja. Kaikki verkkolehdet eivät kuitenkaan ole panostaneet sivustojensa käyttöliittymään ja interaktiivisuuteen eivätkä näin ollen tarjoa lukijoille suuresti lisäarvoa. Yksi kiinnostavuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävä tekijä voi olla laadukkaasti toteutettu kommentointimahdollisuus.

Voidaan toki kysyä uutisverkkolehden lukijakunnasta tai tarkoituksesta riippuen, missä määrin ja missä laajuudessa kommentointi on tarpeellista. Mitä pienempi

uutisverkkolehden vaikutusalue ja tunnettuus on, sitä vähemmän on olemassa potentiaalisia keskustelijoita. Uutisista, niiden vaikutuksista ja todenperäisyydestä on mielekästä voida keskustella muiden lukijoiden kanssa, sillä tämä voi muun muassa kasvattaa lukijakunnan yhteisöllisyyden tunnetta. Tietenkin osalle ihmisistä riittää pelkkä uutisten lukeminen.

Uutisverkkolehden sivuilla vieraileva henkilö muodostaa usein varsin nopeasti mielipiteensä sivuston kokonaisuudesta ja tasosta. Lukijalla saattaa olla sivustoa kohtaan tiettyjä odotuksia, joita hän on muodostanut lukiessaan muita, yleensä paikallisia ja johtavia oman maan uutisverkkolehdiä. Useimmiten laadukkaalta uutisverkkolehdeltä odotetaan ainakin selkeää rakennetta, luottamusta herättävää ilmettä sekä ilmaisutyyliä, objektiivisuutta ja monipuolisia palveluja. Uutisverkkolehdellä tulisi olla tiettyjä houkuttimia, jotta siellä vierailaan. Houkuttimeksi saattaa riittää pelkästään se, että uutistarjonta on ajantasaista. Kommunikointi lukijoiden kanssa on tärkeä houkutuslementti, mikäli oletetaan, että lehden tavoite on saavuttaa oma uskollinen lukijakuntansa sekä houkuttaa uusia lukijoita. Myös tämän vuoksi koen tutkimuksen teon tarpeelliseksi.

Esimerkiksi Taloussanomien verkkosivujen tapaa antaa lukijoiden kommentoida uutisia ja artikkeleita voidaan pitää laadukkaasti toteutettuna. Jokaisen uutisen alapuolella on kommentointia varten oleva laatikko, ja kommentit näkyvät heti uutisen alla vaatimatta yhtään klikkausta tai siirtymistä erilliselle keskustelufoorumille. Artikkeleille itselleen ja kansakeskustelijoiden kommenteille voi myös helposti antaa plus- ja miinusääniä sekä hakea uutisia niiden kommenttien määrän tai suosion perusteella.

1.1 Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää interaktiivisuuden toteutumista ja laatua uutisverkkolehden keskusteluissa? Tutkin sitä, kuinka yleisesti keskustelumahdollisuutta

tarjotaan, millaista lukijoiden välinen interaktio on, miten asiattomuudet ilmenevät verkkolehtien uutisten yhteydessä olevissa keskusteluissa ja onko moderointilinjalta vaikutusta keskustelun asiallisuuteen.

Tutkimuskysymyksiäni ovat

1. Kuinka kommentointimahdollisuus on uutisverkkolehdistä toteutettu?
2. Minkä tyyppisiä uutiskeskustelut ovat interaktiomittaristolla tarkasteltuna?
3. Minkä tyyppisiä asiattomuuksia uutiskeskusteluissa ilmenee?
4. Onko erilaisilla moderointitavoilla vaikutusta asiattomuuksien ilmenemiseen kommentteissa?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkin uutiskeskustelun toteutukseen liittyviä seikkoja, kuten sitä, missä lehdissä tarjotaan kommentointimahdollisuutta, vaaditaanko nimimerkin rekisteröintiä tai oman nimen käyttöä ja millaisia keskustelupalstojen keskustelut ovat teknisiltä ratkaisuiltaan, eli löytyykö kommentointimahdollisuus uutisen yhteydestä. Luokittelen uutisverkkolehdet kommenttimahdollisuuksiensa puolesta eri kategorioihin. Tilastoin myös rekisteröinnin tai oman nimen käyttöä vaativat palstat, sikäli kuin niillä on mahdollista käydä keskustelua.

Toinen tutkimuskysymys liittyy viestiketjujen keskustelijoiden keskinäisen interaktiivisuuden analysointiin. Tämän tutkimuksen yhteydessä interaktiivisuus tarkoittaa kahden tai useamman elävän henkilön välisen kanssakäymisen eli interaktion laajuutta. Hyödynnän Rafaelin ja Sudweekin (1999) interaktiomittaristoa siten, että analysoin sen avulla keskusteluiden interaktiivisuuden tasoa. Tutkin siis sitä, kuinka yleisesti keskusteluissa ilmenee lukijoiden välistä interaktiota, siis missä määrin toisten keskustelijoiden kommentteja luetaan ja niihin vastataan. Koska interaktiivisuus vaikuttaa myös yhteisöllisyyden tunteen rakentumiseen, voi havaintoja tehdä myös tästä.

Kolmannen ja neljännen tutkimuskysymyksen eli keskusteluiden asiattomuuden ja moderointilinjan vaikutusten selvittämiseksi käytän menetelmänä sisällönanalyysiä, jonka avulla pyrin tunnistamaan uutisten kommentoijien viesteistä sitä, mikä on aiheessa pysyttämisen ja siitä poikkeamisen suhde keskusteluissa kummassakin lehdessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, kuinka asiallisesti lukijat pyrkivät vastaamaan itse artikkeliin ja mitkä ovat yleisimmät syyt asiattomalle käyttäytymiselle. Neljänneksi vertailen aineistosta saamiani tuloksia keskenään, koska haluan selvittää, miten (hypoteettisesti) erilaiset moderointilinjat vaikuttavat asiattomuuksien ilmenemiseen kommentteissa.

1.2 Aineisto

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen aineistoksi valitsin 27 erityyppistä ja varsin tunnettua sanomalehtien verkkovastinetta sekä 5 vain verkossa ilmestyvää lehteä. Mukana on lisäksi Ylen uutiset sen merkittävän yhteiskunnallisen vaikuttajan roolin vuoksi, vaikka YLE uutiset ei olekaan verkkolehti. Olen taulukossa 1 luokitellut sen vain verkossa ilmestyviin julkaisuihin. Kaikkiaan aineistojulkaisujen määrä on 33. Valitsin aineistoksi yhtäläisellä maan kärkilehtiä sekä maakuntatason- ja sitä pienempiä lehtiä. Aineiston valinnassa pyrin tasaisuuteen siten, että lehtiä on määrältään suhteellisen tasaisesti eri kokoluokista. Julkaisut ovat seuraavat:

Taulukko 1. Verkkojulkaisut luokiteltuna

	kpl	Verkkojulkaisu
Painetun lehden verkkovastike	27	Aamulehti, Helsingin Sanomat, Hämeen Sanomat, Ilkka, Porin Sanomat, Kainuun Sanomat, Karjalainen, Lapin Kansa, Länsi-Savo, Maaseudun Tulevaisuus, Pohjalainen, Pohjolan Sanomat, Satakunnan Kansa, Jokilaakso, Rannikkoseutu, Savon Sanomat, Hufvudstadsbladet, Iltalehti, Kouvolan Sanomat, Kauppalehti, Turun Sanomat, Hervannan Sanomat, Etelä-Saimaa, Kymen Sanomat, Taloussanomat, Ilta-Sanomat
Vain verkossa ilmestyvä	6	Uusi Suomi, Vartti.fi, IT-Viikko, Digitoday, Proessori, YLE uutiset
Yhteensä	33	

Valitut verkkolehdet ovat sekä painettujen lehtien verkkovastikkeita että vain verkossa ilmestyviä uutislehtiä. Koska jonkin tunnetun kustantajan julkaisemia ja ammattimaiseen toimituskuntaan perustuvia, ainoastaan verkossa ilmestyviä lehtiä löytyi varsin rajallinen määrä, on niitä tutkimuksessa määrällisesti vähemmän, mutta en usko lehden mahdollisen painetun version olemassaololla olevan tutkimuksen tulosten kannalta oleellista merkitystä. Uutisverkkolehti ei sisältönsä puolesta yleensä eroa suuresti sen painetusta versiosta, sillä ovathan uutisaiheet pitkälti samat. Aikakausilehdet olen rajannut kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Keskustelut aikakausilehtien verkkosivuilla ovat luonteeltaan hyvin erityyppisiä kuin mitä ne ovat uutisverkkolehdissä, koska ne pohjautuvat harvoin ajankohtaisiin uutisiin ja ne ovat usein esimerkiksi jonkun henkilön persoonaan liittyviä tai pelkästään lukijoiden välillä käytävää keskustelua arkisista aiheista. Tässä tutkimuksessa keskityn vain uutis keskusteluihin.

Selkeä pääpaino on uutispainotteisissa uutisverkkolehdistä, joten rajasin muun muassa pääasiallisesti vain viihdemaailman ilmiöihin keskittyvät lehdet tutkimuksen ulkopuolelle. Vältin myös ottamasta aineistoksi liian suurta määrää ammattilehtiä. Keskustelujen synnyn taustalla olevat muut tekijät, kuten psykologiset seikat, rajasin tutkimuksen ulkopuolelle.

Toista tutkimuskysymystä varten valitsin aineistoksi kaksi suosittua, myös edellä mainittuun tutkimusaineistoon sisältynyttä kotimaista uutisverkkolehteä, Helsingin Sanomat ja Digitoday.fi:n. Syynä tälle on se, että molempia päivitetään varsin tiheästi päivittäin ja niiden kohdeyleisö on erilainen. Viestiketjujen interaktiivisuusanalyysia varten valitsin 20 aikavälille 12.12.2010–29.12.10 sijoittuvaa keskusteluketjua sekä HS.fi:n että Digitoday.fi:n keskusteluketjuista. Yksittäisiä viestiketjuja kertyi siis yhteensä 40 kappaletta.

Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin päivittäin ilmestyvä uutislehti. Lehden asemasta johtuen ihmiset ovat tottuneet odottamaan siltä luotettavuutta, neutraalia asennetta ja korkeatasoista journalismia. Digitoday.fi puolestaan on tietoyhteiskunnan ajankohtaisimmista tapahtumista raportoiva, verrattain suosittu verkkolehti. Se uutisoi ja analysoi tietotekniikan, tietoliikenteen, finanssimaailman ja media-alan ilmiöitä ja tapahtumia.

Keskusteluiden asiallisuutta tutkin analysoimalla 15 viestiketjua edellä mainituista verkkolehdistä. Teen yleisiä havaintoja siitä, miten asiattomuus ilmenee. Molemmat ovat hyviä tutkimuskohteita siinä mielessä, että verkkolehdet ovat erityyppisiä. HS.fi:ssä keskustelua kuitenkin valvotaan etukäteen ja Digitodayssa sitä valvotaan viiveellä. Kommentteja poistetaan aina jonkin ajanjakson jälkeen. Olen valinnut tarkastelun kohteeksi mahdollisimman tuoreita keskusteluketjuja ja kommentteja, kuitenkin niin, että keskustelua on ehtinyt syntyä. Jokaisessa keskustelussa oli oltava vähintään 10 kommenttia, eivätkä ne saaneet olla alle 24 tuntia sitten julkaistuja, koska keskusteluiden lopullinen muoto ei tällöin ole vielä syntynyt (ks. kuvio 4).

1.3 Menetelmä

Verkkolehden käyttämät keinot mahdollistaa uutisaiheiden kommentointi voivat erota suurestikin toisistaan, mutta ne voidaan niin sanotulta ylimmältä tasolta katseltuna kategorisoida kolmeen ryhmään. Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten luokittelen aineiston kaikki uutisverkkolehdet seuraavasti:

- 1) ei kommentointimahdollisuutta
- 2) mahdollisuus kommentoida tiettyjä uutisia
- 3) mahdollisuus kommentoida kaikkia uutisia

Teen tämän pohjalta huomioita verkkosivustojen ominaispiirteistä, kuten siitä, vaatiiko keskusteluihin osallistuminen rekisteröitymisen tai esiintymistä omalla nimellä. Lopuksi taulukoin ne.

Toisen tutkimuskysymyksen selvittämiseksi analysoin ketjujen interaktiivisuuden tasoa. Tutkimukseni yhteydessä termi interaktiivisuus kuvaa lehden ja sen lukijoiden välistä vuorovaikutuksen määrää ja laatua. Interaktiivisuuden tason määrittämisessä käytän apuna Rafaelin ja Sudweecksin (1998: 173–189) teorian mukaista luokitusta verkkokeskusteluiden viestien tyypeistä, joita ovat *monologinen*, *reaktiivinen* ja *vuorovaikutteinen*. Jaottelen kyseisten interaktiivisuuden tyyppien mukaisesti molempien lehtien viestiketjut edellä mainittuihin kategorioihin. Interaktiivisuuden tason määrittäminen luo kuvaa keskusteluiden luonteesta. Lasken myös viestiketjujen viestien määrät, joista voin tehdä johtopäätöksiä keskustelun aktiivisuudesta.

Kolmanneksi tutkin keskusteluiden pysymistä uutisen määrittämässä teemassa sisällönanalyysin keinoin erityyppisiä asiattomuuksia luokittelemalla. Menetelmät ovat sekä laadullisia että määrällisiä, koska todetut tulokset esitän prosentteina.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Internetin keskustelukulttuureihin liittyvää tutkimustietoa on viime vuosina ilmestynyt kiihtyvään tahtiin. Printti- ja verkkomediaa tutkinut Marja Heinonen (2010: 275) toteaa, että journalistisen verkkomedian tutkimuksessa korostuu vahvasti ilmiökentän nopea muutosvauhti niin käytettyjen tutkimusmenetelmien kuin itse ilmiön ominaislaadunkin suhteen 1990-luvulla ja 2000-luvun ensimmäisinä vuosina. Keskustelukulttuureihin on tarttunut muun muassa Robert Arpo vuonna 2005 ilmestyneessä väitöskirjassaan *Internetin keskustelukulttuurit*. Yksittäisiä tietoverkkoihin ja keskustelupalstoihin liittyviä artikkeleita on julkaistu muun muassa Tiedotustutkimus-julkaisussa. Myös Tilastokeskus seuraa vuosittaisella raportillaan suomalaisten internetin käyttötottumuksia. Myös useita pro gradu- sekä väitöstutkimuksia on julkaistu kiihtyvään tahtiin (esimerkiksi keskustelupalstojen tuomasta yhteisöllisyyden tunteesta arjen ja opetustyön helpottamisessa sekä ihmisten käyttäytymisestä verkkouutisten lukijoina). Uutiskeskusteluiden interaktiota on väitöskirjassaan *Verkkomedian käyttö ja tutkiminen* (2010) sivunnut aiemmin mainittu Heinonen, tutkimuksen aineisto tosin oli peräisin vuosilta 1995–2001 Iltalehti Onlinesta. Varsinaista uutiskeskusteluiden sisältöä ovat tutkineet Schuth, Marx ja de Rijke (2007) Hollannin uutisverkkolehtien osalta. Heidän tutkimuksensa kartoitti erittäin laajan aineiston pohjalta hollantilaisten käyttäytymistä uutiskeskusteluissa. En usko eurooppalaisten kielten ja kulttuureiden välillä olevan niin suuria eroja, etteikö tämän tutkimuksen tuloksia voisi yleistää koskemaan myös Suomea.

2. VERKKOLEHTIEN HISTORIA JA NYKYPÄIVÄ

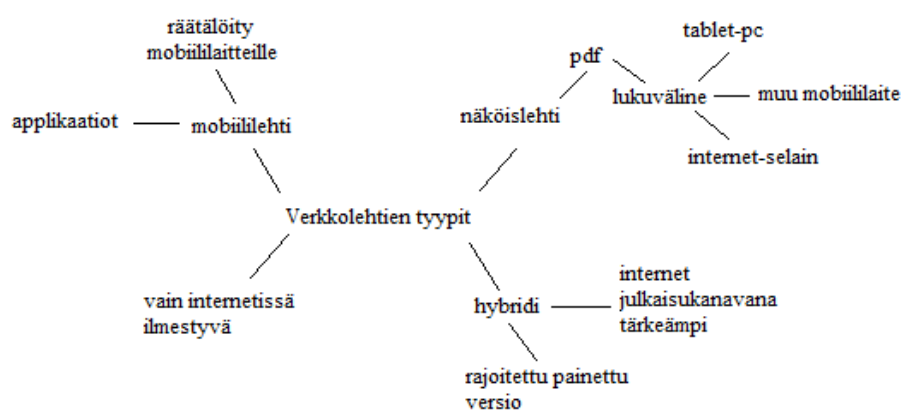
Sanomalehdet haluavat olla siellä missä lukijatkin. Internetin käytön yleistyessä lehdille kävi selväksi, että verkkoon oli mentävä. Ensimmäiset avoimet verkkolehdet ilmestyivät Suomessa 90-luvun puolenvälin paikkeilla. Yksi ensimmäisistä oli Iltalehti, jonka verkkosivusto tunnettiin tuolloin nimellä Iltalehti Online (www.iltalehti.fi). Lehti tarjosi tuolloin heti lukijoilleen keskustelumahdollisuuden.

Tilastokeskuksen 2009 julkaiseman internetin käyttöä koskevan tutkimuksen mukaan suomalaisista internetin käyttäjistä 77 % on käyttänyt sitä verkkolehtien lukemiseen viimeisen kolmen kuukauden aikana. Lisäksi vuonna 2009 internetin käytön yleistymisen pysähtyi. (Tilastokeskus 2009). Vuoden 2010 tilastojen perusteella internetin käyttäjistä 74 % lukee verkkolehtiä tai televisiokanavien verkkosivuja. Verkkolehtien lukeminen on vahvasti sidoksissa lukijan ikään. Esimerkiksi 16–29-vuotiaista käyttäjistä verkkolehtiä luki 92 %, 45–54-vuotiaista vielä 74 %, mutta 65–74-vuotiaista enää 36 %. Suomalaisista 16–74-vuotiaista henkilöistä 87 % on käyttänyt internetiä viimeisen kolmen kuukauden aikana. (Tilastokeskus 2010.)

Suomalaisista internetin käyttäjistä 45 % on lukenut uutisista käytäviä keskusteluja verkkolehtien tai televisiokanavien internetsivuilta. Eri ikäryhmistä ahkerimpia keskusteluiden lukijoita ovat 25–34-vuotiaat, kun taas harvimmin keskusteluja lukevat 65–74-vuotiaat, joista 18 % on kertonut tutustuneensa keskusteluihin. Miehet (49 %) lukevat keskusteluja hieman useammin kuin naiset (40 %). Tilastokeskuksen mukaan uutisia lukevat muita useammin pääkaupunkiseudulla asuvat sekä opiskelijat. (Tilastokeskus 2010.)

2.1 Verkkolehden määritelmä

Verkkolehti (*online newspaper*) on sanomalehti, jonka selaamiseen riittää internet-selain ja verkkoyhteys. Teknisestä näkökulmasta katsottuna verkkolehtiä on useita erilaisia: ne voivat olla joko selaimella luettavia tai omalle koneelle tallennettavia pdf-tiedostoja eli näköislehtiä. Tällöin sisältö on painetun lehden kanssa identtinen. Useilla toimijoilla on mobiililaitteita varten oma, riisuttu ja yksinkertaistettu näköislehteen pohjautuva versionsa. Yleisin on lehden varsinainen verkkosivusto: jatkuvasti päivittyvä, ajankohtaisia uutisia seuraava niin sanottu internet-portaali. Sisällöllisestä näkökulmasta tarkasteltuna on olemassa myös yhteisöpohjalta toimivia uutissivustoja, kuten Newsvine (www.newsvine.com). Edelleen verkkolehti voi myös olla ainoastaan internetissä ilmestyvä, jolloin painetusta versiosta koostettua näköislehteä ei luonnollisesti ole saatavilla. On myös olemassa niin sanottuja hybridi-verkkolehtiä, joilla tarkoitetaan sitä, että lehden pääasiallinen julkaisukanava on internet, mutta lehdestä julkaistaan myös painettua lehteä, jota on saatavilla rajoitetusti. Verkkolehden määritelmä säilyy käytettiin selaamiseen sitten mitä verkkoa tai välinettä tahansa. Tärkeintä on, että luettava aineisto on sähköisessä muodossa ja yleisesti saatavilla. (Steffens 2006.)

Kuvio 1. Käsitekartta verkkolehden käsitteestä

Kuten edellä totesin, internetin nopea leviäminen koteihin ja työpaikoille 90-luvun loppupuoliskolla herätti sanomalehtien julkaisijoiden kiinnostuksen. Amerikkalaistutkija Brian Steffensin mukaan internetiin siirtyminen antoi lehdille lisää vaihtoehtoja, kuten mahdollisuuden kilpailla tv-uutisten kanssa sillä nopeudella, jolla uutisia kyettiin siirtämään internetiin. Toisaalta internetin mahdollisuuksien käyttäminen hyväksi oli epäilemättä pakon sanelemaa: koska ihmiset siirtyivät verkkoon, täytyi lehtien vastata huutoon, olla samoilla markkinoilla. Steffens (2006) katsoo, että verkkolehdistä on myös tulevaisuutta turvaava ja vahvistava vaikutus: tunnetun ja hyvämaineisen verkkolehden vahva bränditunnettavuus luo läheisiä suhteita mainostajiin ja turvaa tätä kautta taloudellisesti lehden tulevaisuutta. Verkkolehden ylläpito myös laskee kustannuksia mikäli oletetaan, että painotuotteiden kysyntä vähenee ja että ihmiset ovat valmiita maksamaan myös lehden verkkoversiosta. Kuitenkin vain hyvin harvat verkossa ilmestyvät lehdet voivat kehua tekevänsä toiminnallaan voittoa: useiden painettujen lehtien loivasti laskeva myyntitrendi ja heikkenevät voittomarginaalit ovat pakottaneet lehtitalot etsimään tuloja muualta, tekemättä kuitenkaan koko lehden lukemisesta maksullista. (Steffens 2006.)

Englantilainen suurilevikkinen *The Times* siirsi syyskuussa 2010 kaikki uutisensa maksulliseksi. Marraskuussa 2010 brittilehti *The Guardian* raportoi lehden menettäneen lähes 90% entisistä verkkolehden lukijoistaan. Lehti oli tutkimustulokseen tyytyväinen, koska he olivat odottaneet lukijakadon olevan suurempaa (Halliday 2010). Säännöllisesti maksavien ja digitaalisesta sisällöstä toisinaan maksavien yhteismääräksi lehti arvioi 205 000. Aiemmin bisnesalan erikoislehti *The Financial Times*, jonka sisältö on ollut maksullista koko sen olemassaolon ajan, oli ilmoittanut oman vastaavan lukunsa olevan tällä hetkellä 189 000 (Halliday 2010). Edellä mainitut lehdet toki kilpailevat eri markkinoilla, mutta luvut antavat viitteitä siitä, missä tilanteessa maksulehdet tällä hetkellä ovat asiakasmääriensä suhteen.

Monien lehtitalojen omistajilta on kuultu kommentteja, kuinka kokonaisen verkkolehden muuttaminen maksulliseksi ei ole kannattavaa ympäristössä, jossa lähes kaikki verkkolehdet ovat maksuttomia – toki ne sisältävät usein joitakin maksullisia ominaisuuksia. Menestyvän maksullisen verkkolehden luomisessa on onnistuttu parhaiten niin sanotuilla erikoisaloilla, esimerkeistä käyköön *Wall Street Journal* ja *Chronicle of Higher Education*. (Steffens 2006.)

Amerikkalaisen News Corporationin omistava Rupert Murdoch kertoi vuoden 2009 toukokuussa uskovansa, ettei lehtien sisällön jakaminen ilmaiseksi ole toimiva liiketoimintamalli. Hänen mukaansa News Corporationin ilmaislehdet tullaan todennäköisesti maksullistamaan vuoden kuluessa, ja näin on sittemmin myös tapahtunut. Murdoch mainitsi konsernin omistaman *Wall Street Journalin* onnistuneeksi esimerkiksi maksullisesta nettipalvelusta. (STT-Reuters 7.5.2009). WSJ sisältää kuitenkin joitakin ilmaisia osioita. Tässä tapauksessa lehtien maksumuurin (eng. *paywall*) taakse siirtämistä todennäköisesti edesauttoi se, että WSJ on bisnesmaailman ammattilehti, jonka seuraaminen on alan toimijoille erittäin suositeltavaa.

Tutkimukseni yhteydessä tarkoitan interaktiivisuudella lehden ja sen lukijoiden välistä vuorovaikutuksen määrää ja laatua. Kuten alla olevasta Associated Pressin johtaja Chris Peckin sitaatista käy ilmi, lehtialan tulevaisuuden sanotaan riippuvan yhä enemmän siitä, miten lehdet kommunikoivat lukijoidensa kanssa: “Yhdeksän kymmenestä Associated Pressin julkaisuiden päätoimittajista uskoo alan tulevaisuuden riippuvan siitä, pystytäänkö lehden ja lukijoiden välistä kommunikaation tasoa nostamaan”. (McClenehan 2003.)

Verkkolehden määrän ja lukijakunnan kasvu on ollut räjähdysmäistä ja nykyään on jo haaste sinänsä löytää lehti, jolla ei olisi jonkinlaista verkkovastinetta. Useimmissa maissa verkkolehtiä myös koskevat samat rajoitukset kuin painettujakin lehtiä, kuten lainkohdat kunnianloukkausta, yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia koskien (UK copyright law 2009).

Pasi Kiviojan (2008: 45) mukaan sanomalehdet pitivät pitkään 90-luvulla ja vielä 2000-luvun alussakin verkkosivustoa vain painetun lehden sähköisenä jakelumuotona. Esimerkiksi Iltalehti tarjosi painetun lehden uutisia laajalti maksutta verkossa, Ilta-Sanomat lähinnä lyhennelmiä joistakin jutuistaan. Uutistuotannossa verkon vahvuuksia ei osattu tai haluttu juurikaan hyödyntää. Vasta vuonna 2006 iltapäivälehdet ryhtyivät itsenäistämään verkkosivustojaan printin uutisista. Verkossa alettiin julkaista tuoreeltaan etupäässä uutistoimistojen materiaaliin perustuvia uutisia. Kesän 2007 kuluessa tapahtui ratkaiseva suuri liikahdus, kun molemmat lehdet siirtyivät todenteolla internet-vetoiseen uutisointiin. Pelkkä uutistoimistomateriaali ei enää riittänyt. (Kivioja 2008: 45.)

2.2 Painetun julkaisun ja verkkolehden väliset eroavaisuudet

Painettujen lehtien sähköiset versiot ovat olleet sisällöltään yleensä suppeampia kuin vastaavat painetut lehdet. Näin ei kuitenkaan nykypäivänä kaikkien lehtien tapauksessa enää ole. Internet-ympäristön tuoma suuri hyöty on mahdollisuus lisätä verkkosivustolle vaivattomasti erityyppistä sisältöä, kuten keskusteluja, pelejä ja videoita lisäämään sisällön määrää. Esimerkiksi suurimmat suomalaiset uutisverkkolehdet tarjoavat kaikkienensa jo valtavan määrän erilaista sisältöä. Maksuhaluisia asiakkaita varten on olemassa näköislehti sekä maksulliset, sille lisäsisältöä tuovat verkkoversiot. Verkkolehden tarkoitus on myös houkutella painetulle lehdelle lisää tilaajia julkaisemalla uutisaiheista vain oleellimmat, tarkkaan harkitut asiatiedot. Uutisesta kiinnostunut lukija jätetään kaipaamaan painetusta lehdestä löytyvää lisätietoa. Olisi todennäköisesti virhe julkaista verkkolehdessä kaikki jutut kokonaisuudessaan: nykypäivänä tilanteessa, jossa ihmiset lukevat niin paljon verkkouutisia, tämä tekisi todennäköisesti painetusta lehdestä suurelle osalle ihmisistä tarpeettoman ja johtaisi nopeasti tilaajakannan laskuun.

Toisaalta verkkolehtiä päivitetään enemmän tai vähemmän ympäri vuorokauden viime hetken uutisilla. Tämä on seikka, joka lienee tärkein yksittäinen syy verkkolehtien tasaisesti kasvavalle suosiolle. Verkkolehden kilpailuvaltteihin on luettava myös mahdollisuus käyttää hyödyksi multimediaa viestinnän elävöittämiseksi. Painetun lehden on luotettava tekstiin ja kuviin, kun taas verkkolehteen voi lisätä nopealla aikataululla ääntä, kuvaa ja videota, mikäli sellaisia on saatavilla.

3 INTERAKTIIVISUUS JA VIESTINTÄ VERKOSSA

Verkkokeskustelupalstat ovat suosittuja internet-pohjaisia sovelluksia, joilla on internetissä useita erilaisia rooleja, kuten toimiminen asiakaspalvelu-alustana, yhteisöjen keskusteluareenoina sekä tutkimusten julkaisu- ja keskustelukanavina. Käyttäjät keskustelevat päivänpolttavista uutisaiheista, esittävät ideoitaan sekä kysymyksiään ja luovat näin keskustelupalstoille valtavan määrän sisältöä. Myös verkkopohjaisen vuorovaikutuksen merkitys oppimisen työkaluna on 2000-luvulla kasvanut valtavasti. Tästä syystä verkkokeskusteluja sekä niissä ilmenevää ihmisten välistä vuorovaikutusta tutkitaan tiedepiireissä yhä enemmän. (Hong & Davison 2009.) Tutkimukseni tarkastelee verkkolehtiä lähinnä sosiaalisena vuorovaikutusalustana. Internetissä tapahtuvassa interaktiutilanteessa kokemukseen vaikuttavat sosiaalisuuden lisäksi kaikki niihin liittyvät tekniset ja kulttuuriset seikat sekä roolit ja viestien sisältö, jotka kaikki nivoutuvat jollain tapaa toisiinsa.

3.1 Verkkoyhteisön määritelmä

Ihmiset kuuluvat elämänsä aikana useisiin erilaisiin yhteisöihin ja verkostoihin. Internetiin muodostuneita verkkoyhteisöjä voi pitää yhtenä löyhimmin jäsenynteistä ja varsin vähän sitoutumista vaativana yhteisön ilmentymänä, mistä syystä jotkut pitävät niiden tutkimista hankalana (Hong & Davison 2009.)

Internetin verkkoyhteisöjä on tutkittu laajalti niiden yleistymisestä lähtien. Keskustelun ikään kuin avasi Howard Rheingold vuonna 1993 julkaistulla teoksellaan *Virtual Communities*. Rheingold (1993: 5) itse määritteli tuolloin verkkoyhteisön seuraavasti: ”Virtuaaliyhteisöt ovat sosiaalisia ryhmiä, jotka syntyvät internetiin, kun tarpeellinen määrä ihmisiä pitää yllä julkisia keskusteluja tarpeeksi pitkään, ja joihin myös sisältyy riittävästi inhimillisyyttä, jotta ihmiset voivat solmia suhteita keskenään”.

Verkossa toimivan sosiaalisen yhteisön voi määritellä usealla tavalla riippuen näkökulmasta, mutta sen voi määritellä esimerkiksi Ericksonin (1997) esittämällä kriteereillä. Olen erotellut joukosta vain ne määritelmät, jotka ovat päteviä nimenomaan verkkoyhteisöistä puhuttaessa. Oleellisinta on jäsenyys: henkilö joko kuuluu tai ei kuulu yhteisöön. Yhteisöjä on monia erityyppisiä, aina kaikille avoimista yhteisöistä erilaisia kriteerejä ylläpitäviin yhteisöihin, joihin sisäänpääsy vaatii esimerkiksi tietyn iän, sukupuolen tai maantieteellisen sijainnin. Ihmiset solmivat yhteisön sisällä, usein yhteisön koosta riippuen, tietyntyyppisiä suhteita keskenään. Suhteet ovat joko niin sanottuja satunnaisia tuttavuuksia, ystävyysuhteita tai suhteita, jotka sisältävät syviä tunteita, koska ihmiset saattavat tuntea toisensa myös tosielämässä. Verkkoyhteisöjä pidetään liian laajoina, jotta jokaisen olisi mahdollista tuntea toisensa; verkkoyhteisöä onkin paras tarkastella yhteisönä, joka koostuu useista pienemmistä ja osittain päällekkäisistä suhdeverkoista. (Erickson 1997: 3–4.)

Internet-keskusteluryhmässä kirjoittajat tunnistavat toisensa nimimerkkien, sähköpostiosoitteiden ja viestien sisällöissä paljastuvien tekijöiden kautta (Baym 2000: 11). Verkkoyhteisön toimintatapohin kuuluu toisen saman yhteisön jäsenen auttaminen ja vastavuoroisuus. Toista autetaan, koska hän kuuluu samaan yhteisöön huolimatta siitä, tuntevatko henkilöt toisensa. Yhteisön jäsenillä on myös usein yhteiset huolet, arvot, tavoitteet sekä toimintatavat. (Erickson 1997: 4.)

3.2 Verkkoviestinnän ominaispiirteet

Keskustelut internetissä ovat ajallisesti tarkasteltuna kahdentyyppisiä: joko *synkronisia* tai *asynkronisia*. Esimerkiksi Davidson-Shivers, Muilenburg ja Tanner (2001: 352) määrittelevät synkronisuuden samanaikaisesti tapahtuvaksi viestinnäksi, jossa keskustelijat ovat fyysisesti eri paikoissa. Synkronista viestintää edustaa siis esimerkiksi chattailu, jossa

keskustelu edellyttää reaaliaikaista osallistumista. Tämä johtuu siitä, että viestit eivät tallennu mihinkään pidemmäksi aikaa, jotta niihin voisi vastata myöhemmin. Asynkronisuus tarkoittaa ei-reaaliaikaisuutta, jolloin viestijät eivät ole toisistaan ajallisesti riippuvaisia ja viestiin vastaamiselle on tilanteesta riippuen enemmän tai vähemmän aikaa (Arpo 2005: 20). Asynkroninen viestintätilanne antaa kuitenkin kirjoittajalle mahdollisuuden miettiä kirjoittamaansa pidempään ja tutustua huolella muiden mielipiteisiin ennen oman vastineensa lähettämistä. Verkkoympäristö voi myös olla sekä asynkroninen että synkroninen yhtä aikaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi chat-tyyppistä viestintäympäristöä, johon viestit tallentuvat, ja niihin on mahdollista palata myöhemmin. Myös osallistujien asenne ja aikaisempi kokemus sosiaalisesta verkkoviestinnästä ovat viestintätilanteeseen vaikuttavia, huomioon otettavia asioita. (Thurlow, Lengel ja Tomic 2005: 32.)

Viestintätyyli on aina tilanteesta riippuvaa, myös verkossa. Asynkronisessa verkkokeskustelussa huomionarvoista on se, että keskusteluista puuttuu täysin kasvokkaisuviestintään liittyvät, keskustelua rikastavat eleet. Myöskään small talkilla ei ole samanlaista painoarvoa kuin kasvokkaisuviestinnässä: koska keskustelijat eivät näe toisiaan kasvokkain, voidaan asiaan käydä tehokkaammin ilman muodollisia aloituksia (hei, miten voit?) ja lopetuksia (nähdään!). Esimerkiksi chatissa puolestaan tyypillisesti ilmenevät juuri nämä edellä mainitut aloitus- ja lopetusmuodollisuudet sekä myös viestinnän nopeus ja omien tekstien harkinnan puute. (Baron 1999: 22–23.) Loppujen lopuksi verkkokeskustelua ei voi nähdä pelkästään täysin kirjoitettuna tai täysin puhuttuna viestintänä, vaan siinä on läsnä elementtejä molemmista.

Vaikka tietokonevälitteistä viestintää kuvaavia empiirisiä tapaustutkimuksia on tehty verrattain paljon, niiden havaintoja ei ole onnistuttu syntetisoimaan tietoverkkojen käytön malleiksi saati teorioiksi, koska näiden tutkimusten havainnot eivät aina tue toisiaan. Niinpä ei ole voitu todentaa ristiriidattomasti esimerkiksi oletusta siitä, että sähköpostitse lähetettyihin viesteihin sisältyy niukemmin emotionaalisia aineksia kuin kasvokkaiseen

kommunikointiin. (Savolainen 1996: 15.) Analysoidessaan lääketieteen keskusteluryhmän lähes neljää sataa viestiä Rice ja Love (1987: 92) havaitsivat, että melkein joka kolmannesta viestistä oli tunnistettavissa sosio-emotionaalisia sisältöjä, esimerkiksi solidaarisuuden vakuutuksia. Oletus verkkoviestinnän kylmän asiallisesta luonteesta voitiin kumota varsin vakuuttavasti. Näyttää myös siltä, että verkkoviestintä ei välttämättä ole sisällöltään köyhempää kuin vaikkapa puhelinkeskustelu. Etenkin ne, jotka ovat pitempään osallistuneet keskusteluryhmiin tuntuvat pitävän verkkoviestintää sisällöllisesti samanveroisena kuin välitöntä dialogia (Savolainen 1996: 18–20.)

3.3 Interaktiivisuus ja dialogi verkkokeskusteluissa

Keskustelupalstoilla uuden keskusteluketjun avaavilla henkilöillä on tekstiensä taustalla erilaisia motiiveja. Henkilön kirjoittaman viestin tyyppi määrittää, minkä tyyppisiä vastauksia hän todennäköisimmin saa. Hän voi esimerkiksi esittää kysymyksen, jolloin hän saa useimmiten niin sanottuja sympatisoivia, ihmisten omiin samankaltaisiin kokemuksiin pohjautuvia viestejä tai ratkaisuja ehdottavia vastauksia. Jos ensimmäinen viesti on ilmoitustyyppinen, ovat sitä seuraavat viestit pääsääntöisesti korjaavia, lisätietoa tarjoavia tai kiittäviä ja kritisoivia. (Hong & Davison 2009.) Kritiikin ja kiitosten määrän voisi kuvitella riippuvan keskusteluun osallistuvien ihmisten persoonallisuuden piirteistä, palstan asiallisuuden tasosta ja käsillä olevan keskustelun aiheesta.

Marja Heinonen (2010: 256) kysyi 2000-luvun alussa *Iltalehti* Onlinen käyttäjiltä, kuinka he määrittelevät interaktiivisuuden. Yleisimmin se miellettiin palautteen antamiseksi. Lisäksi erilaisia Gallup-tyyppisiä kyselyjä, kilpailuja ja keskusteluja pidettiin haastateltavien joukossa mukana, vaikka kyselyistä, kilpailuista ynnä muista sellaisista ei henkilökohtaisesti oltukaan välttämättä kiinnostuneita. Dialogilla puolestaan tarkoitetaan yleensä keskustelua kahden ihmisen välillä. Dialogille on tyypillistä, että osallistujat

kuuntelevat toistensa mielipiteitä ja ovat tarpeen tullen valmiita muuttamaan omia käsityksiään. Dialogin toteutuminen vaatii yhteisön jäsenten aktiivista osanottoa ja sitoutumista. (Holquist 1990: 40.)

Jussi Vähämäki tarkastelee artikkelissaan *Elämä teoriassa. Tutkimus toimettomasta tiedosta kommunikaatioyhteiskunnassa* (1997) sitä, miten nykyinen yhteiskunnallisen kommunikaation järjestelmä toimii. Hänen mukaansa keskeiseksi tässä kommunikaatiossa nousee esityksen muoto sisällön kustannuksella. Sama teema toistuu myös muiden tutkijoiden tutkimuksissa. Syynä tähän kehityskulkuun näyttäyty dialogille ominainen pyrkimys sulkea ”melu” ulkopuolelleen, niin ettei se vaikeuta dialogin osapuolten välistä yhteisymmärrystä (emt. 107). Korostamalla dialogin esitysten muotoa voidaan melun ymmärrystä vaikeuttavaa vaikutusta vähentää, mutta samalla sisällön osuus esityksessä pienenee. Koska dialogi aina vaatii jotain keskustelijoiden jakamaa, tarjoutuu muoto tälle yhteiselle keskeisemmäksi kuin sisältö. (Arpo 2005: 275.)

Arpo toteaa myös, että ”kommunikaatioyhteiskunnassa jokainen teko ’keskusteluun’ päästäkseen joutuu jo ennalta muokkaamaan itsensä olemassa olevan keskustelun sääntöjen ja normien mukaiseksi”. Kun esityksen muoto nousee sen sisältöä keskeisemmäksi pätevyyskriteeriksi, vaikeutuu myös yksityisen kokemuksen mukaan tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Arpo 2005: 127). Tätä ajatusta voinee luovasti soveltaa myös lehtien harjoittamaan etukäteismoderointiin ja kuinka moderointilinjan vaikutusta siihen, minkätyyppiset kommentit pääsevät seulasta läpi.

Perinteisille joukkoviestimille kuten sanomalehdille, televisiolle ja radiolle on ollut Arpon (2005: 278) mukaan ominaista vähäinen välittömän palautteen mahdollisuus, mikä johtuu kasvokkaskontaktin ja välittömän kommunikaatioväylän puuttumisesta itse viestintätilanteessa, joten niiden yleisö ei ole kyennyt vuorovaikutteisesti yhdessä tekstin tuottajan kanssa rakentamaan kehystä tulkinnalleen mediatekstistä. Tilanne on kuitenkin

selvästi muuttunut, ja vuorovaikutteisuus on nykyään tärkeä osa lukijan ja median välistä vuorovaikutusta myös perinteisistä medioista puhuttaessa.

3.4 Välitteinen vuorovaikutteisuus

Välitteinen vuorovaikutus tarkoittaa mitä tahansa median, kuten keskustelupalstojen tai kännykän, välityksellä käytävää vuorovaikutusta. Esimerkiksi tietokonevälitteisellä viestinnällä (*computer-mediated communication, CMC*) tarkoitetaan sellaista viestintää, joka tapahtuu ihmisten välillä tietokoneen avulla (Herring 1996: 1). Välitteiseen vuorovaikutukseen kuuluu oleellisesti se, että osallistujat ovat yleensä fyysisesti eri tilassa, sillä muutenhan välitteisyyttä ei tarvittaisi. Mahdollisuus fyysisestä läsnäolosta ja ajasta riippumattomaan kommunikointiin kiehtoo ihmisiä ja antaa samoista asioista kiinnostuneille ihmisille mahdollisuuden olla varsin vapaassa keskusteluyhteydessä toisiinsa. Toisaalta täytyy nähdä myös fyysisen läsnäolon poissaolon kenties heikentävän keskusteluihin sitoutumista, mikä puolestaan pitkittyessään voi johtaa kommunikaation näivettymiseen. Myös keskustelunomainen vuorovaikutus kärsii pitkistä aikaväleistä, jolloin esimerkiksi keskustelu kääntyy alun perin jonkun tietyn asian käsittelyä varten perustetussa viestiketjussa helposti sivu-urille ja pirstaloituu. (Matikainen 2001: 56.)

Koska internet on vahvasti tekstiin tukeutuva kommunikaatioalusta, on vuorovaikutteisuus suurelta osin kielen varassa. Kommunikointia rikastamaan on toki nykymuotoisten keskustelupalstojen kehityskaaren varrella lisätty muun muassa mahdollisuus lisätä tekstin sekaan tunnetiloja kuvaavia hymiöitä tai tunneikoneita (Vauras 2008: 213–215), muokata suuresti tekstin ulkoasua tai linkittää mukaan kuvaa, videota ja puhetta. Mahdollisuus kasvokkaisviestintään, käytännössä kahdenväliseen yhteyteen web-kameran välityksellä, ei todennäköisesti kuulu minkään asynkronisen keskustelupalstan keinovalikoimaan. Vielä epätodennäköisemmin näin on silloin, kun puhutaan asiallisuuteen pyrkivistä uutislehdistä.

Kun välitteisessä tietokoneviestinnässä toisen ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja ei voi nähdä, itse tekstin merkitys kasvaa.

Vauraan (2008) mukaan esimerkiksi tunneikonien rooli keskusteluissa on toimia kehonkielenä, ja ne ovat kiinteä osa tekstiä. Hymiöiden avulla on mahdollista muuttaa tekstin tulkintaa ja ilmaista sellaisia keskustelun sävyjä, joita ei ole mahdollista ilmaista perinteisillä merkeillä, kuten huutomerkillä, kysymysmerkillä, pilkulla ja pisteellä. Merkittävintä lienee kuitenkin niiden semanttinen merkitys: hymiöillä on selkeä vaikutus viestin merkitykseen, joka usein muuttuu, mikäli hymiö lisätään tai poistetaan viestistä. Tavallisin paikka tunneikonille on lauseen tai virkkeen loppu, mutta se voi sijoittua muuallekin, kuten alkuun tai väliin. Tunneikonin sijoittuminen määrittää sen vaikutusalueen: tekstin alussa tai lopussa sen vaikutusalue on koko viesti. (Vauras 2008: 213–217.)

Vauras näkee merkityksellisenä tunneikonin tulkinassa myös sen käytännön käyttökontekstin. Tunneikoneilla voi ilmaista niin huumoria, toimintaa kuin affektiakin eli suhtautumista puheenalaiseen asiaan. Varsinkin affektisilla tunneikoneilla on tärkeä tehtävä verkkokeskustelussa, ja ne ovat yleisiä. Tunneikoneita voi käyttää myös verbaalisten tervehdysten sijaan ja apuna ongelmakohtissa, aivan kuten hymyä ja naurua käytetään kasvokkaistilanteessa. Tunnetta ilmaisevalla kuvamerkillä voi korvata monta sanaa ja monimutkaista ilmaisua. Nopeatempoisessa keskustelussa tiiviys on etu, ja tästä syystä tunneikonit ovat suosittuja. Ne nopeuttavat ilmaisua ja lyhentävät viestejä. (Vauras: 217–219.) Aineistooni kuuluvien uutisverkkolehtien kommenttipalstoilla hymiöiden käyttö on kohtalaisen harvinaista, koska hymiöitä sisältävät viestit jäävät pääasiallisesti moderoinnin hampaisiin. Lehtien käytännöt asian suhteen toki vaihtelevat hieman.

Mitä siis on läsnäolo internetissä? Suhteellisen selvää on, että vuorovaikutus internetissä poikkeaa kasvokkaiskontaktissa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Arpon mukaan keskusteluryhmään kirjoittavat ja sen viestejä lukevat voivat havaita toistensa läsnäolon eri

tavalla kuin monen muun viestivälineen tapauksessa. Nopeat vastaukset lähetettyihin viesteihin ja viestilistan jatkuva päivittyminen tuottavat keskustelijalle tunteen vuorovaikutuksesta. Tämä tunne taas muodostaa perustan internetin vuorovaikutusjärjestelmille, kuten juuri keskusteluryhmille. Keskeiseksi kysymykseksi Arpo nostaa kuitenkin vuorovaikutuksen luonteen kommunikatiivisena toimintana, joka perustuu toimijoiden tietoisuudelle toistensa läsnäolosta kommunikaatiotapahtumassa. Tämän tietoisuuden aste riippuu viestivälineestä, jota kommunikaatiossa käytetään. (Arpo 2005: 277.)

Arpon mukaan Internet-keskusteluryhmissä läsnäolo voidaan ymmärtää eksplisiittisenä läsnäolona, jolloin kirjoitetut viestit paljastavat läsnäolon, ja toisaalta implisiittisenä läsnäolona, jolloin kyseessä on oletus siitä, että ryhmän viestejä lukevat muutkin kuin viestien lähettäjät. Läsnäolo perustuu myös tunteeseen siitä, että joku toinen on lähellä, oli se sitten maantieteellistä läheisyyttä tai intensiivisesti ajatuksissa olemista. Pienelle lapselle äiti voi olla lähellä kun lapsi kietoutuu äidin vaatteeseen, vaikka äiti itse asiassa ei olisi fyysisesti läsnä. Tämä tunne läsnäolosta perustuu aistihavaintoon ja tunnistamiseen. Myös internet-keskusteluryhmässä aistihavainto, eli viestin saapumisen havaitseminen näköaistilla, on osa läsnäolon rakentumista. Keskeisempää on tunnistaminen ja ajan myötä kehittyvät sosiaaliset suhteet, jotka vaikuttavat siihen, kenen oletetaan olevan milloinkin läsnä ryhmässä. (Arpo 2005: 279.) Kuten Wellman ja Gulia (1997: 11) myös toteavat, kehittyvät sosiaaliset suhteet verkkoyhteisöissä hyvin samalla tavalla kuin verkon ulkopuolella, mutta hitaammin viestivälineen takia.

Tekstuaalisten piirteiden lisäksi on oleellista tarkastella verkkokeskustelun vuorovaikutuksen piirteitä. Susan Herring (2001: 617) kuvaa tekstipohjaista verkkokeskustelua vuorovaikutuksellisesti epäjohdonmukaiseksi, koska viestintävälineet (esimerkiksi sähköposti, keskusteluryhmät, chat) rajoittavat puheenvuoroja. Erityisesti kahden verkkokeskustelun ominaisuuden on todettu vaikeuttavan vuorovaikutuksen hallintaa ja aiheuttavan epäselvyyttä: 1) Häiriöt viestien rinnakkaisuudessa (*adjacency*),

jotka johtuvat siitä, että viestit ilmestyvät keskusteluun siinä järjestyksessä, jossa järjestelmä on ne vastaanottanut. 2) Samanaikaisen palautteen (*simultaneous feedback*) puute, joka aiheutuu audiovisuaalisten vihjeiden vähäisyydestä verkkokeskustelussa sekä siitä, etteivät lähetetyt viestit voi ilmestyä päällekkäin. (Herring 1999.) Häiriöllä viestien rinnakkaisuudessa tarkoitetaan sitä, että samansisältöiset viestit eivät koskaan järjesty verkkokeskustelussa peräkkäin, vaan esiintyvät satunnaisessa järjestyksessä sen mukaan, milloin ne on lähetetty. Järjestelmä näyttää viestit saapumisjärjestyksessä huolimatta siitä, mihin sisältöön viesteissä viitataan. Näin useiden osallistujien keskustelussa peräkkäisiksi tarkoitettut viestit voivat joutua kauaksikin toisistaan, jos esimerkiksi yksi tai useampi viesti on satuttu lähettämään ajallisesti niiden välissä (Herring 1999). Vaikka Herring tekikin yllä olevat huomionsa yli 10 vuotta sitten keskustelupalstojen näyttäessä varsin erilaisilta kuin nykypäivänä, ne pitävät edelleen laajalti paikkaansa. Sisällön perusteella viestejä luokittelevia keskustelupalsta-alustoja ei näe juuri missään.

3.5 Vuorovaikutteisuuden luokittelukategoriat

Jotta interaktiivisuutta voitaisiin analysoida, tarvitaan lehtien viestiketjujen kategorisointia. Rafaeli ja Sudweeks (1998) ovat käsitelleet viestiketjujen interaktiivisuutta teoksessaan *Networks & Netplay*. Heidän mukaansa vuorovaikutteisuus verkossa kuvaa peräkkäisten, eritoten aikaisempien ja myöhempien viestien välistä suhdetta. Ne luovat viestiketjuille luokittelujärjestelmän, joka auttaa hahmottamaan keskustelupalstoilla käytävän keskustelun vuorovaikutteisuuden tasoa. Rafaelin ja Sudweeksien tyypittämät luokittelukategoriat ovat monologinen (*one way communication*), reaktiivinen (*two way communication*) ja vuorovaikutteinen (*interactive communication*). Koska tutkin nimenomaan verkkouutisten kommenttiketjuja, olen tässä tutkimuksessa korvannut monologisen viestiketjun menetelmään paremmin sopivalla ”aihekommentilla”. Rafaeli ja Sudweeks pitävät vasta kolmatta tasoa aidosti vuorovaikutteisena, mutta myös reaktiivisen tapahtuman voi katsoa olevan jollain tapaa vuorovaikutteinen. Monologinen viesti ei kuitenkaan voi olla

vuorovaikutteinen. (Rafaeli ja Sudweeks 1998.) Eri luokittelukategorioita selvitan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Uutiskeskusteluissa ei sinällään voi ilmetä monologisia viestejä, koska kaikki vastaukset viestiketjuun ovat jo vastauksia julkaistuun uutiseen, ja jos eivät ole, on ne asiattomina siivottu pois. Täten aihekommentti eroaa monologisesta viestistä ainoastaan siten, että se ei viittaa minkään toisen lukijan kirjoittamaan viestiin. Tässä tapauksessa reaktiivinen viesti on aidosti reaktiivinen vasta, kun se on kommentti toisen lukijan viestiin, ei siis julkaistuun uutiseen.

Esimerkki 1: (HS.fi keskusteluketju 21.11.10: Irlannin kriisi pitää hoitaa, jottei tapahdu 'totaalikatastrofia')

(1) Nimimerkki 1:

Jos Suomi sanoo lainatakuille ei. Niin ei tapahdu yhtään mitään. Koko show on taas järjestetty jotta saadaan tällä kertaa Brittien ja Saksan pankeille veronmaksajien rahaa sekä euron kurssia alas.

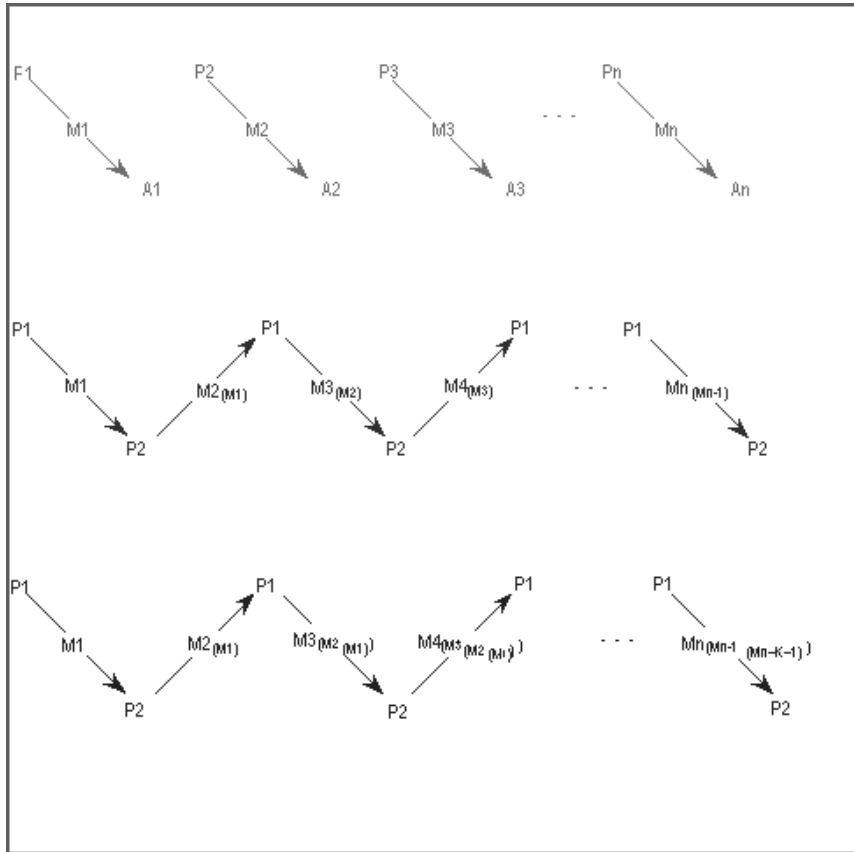
Nimimerkki 2:

En tiedä, mutta aika vahvasti epäilen, että Irlanti auttoi Suomen pankkikriisiä siten, että se lainasi hyvällä korolla rahaa. Se on siis liiketoimintaa eikä armopalojen jakoa.

Nimimerkki 1:

Niin Suomihan takaa tässä EU:n lainaa. Eli ei Suomi tästä mitään tienaa. Eikä kyllä tienaa niistä Kreikankaan maksamista jäävistä oikeasti lainatuista rahoista.

Yllä oleva viestiketjun pätkä on esimerkki reaktiivisesta keskustelutyypistä. Oleellisena seikkana tässä tulee muistaa, että vuorovaikutteisiksi viesteiksi luetaan kaikki ne viestit, jotka vastatessaan tiettyihin viesteihin huomioivat myös useamman kuin yhden edellisen viestin sisällön. (ks. Rafaeli ja Sudweeks 1998).

Kuvio 2. Vuorovaikutusmalli (Rafaeli & Sudweeks: 1998)

Kuviossa 2 on graafisesti kuvattu Rafaelin ja Sudweeks'in vuorovaikutusmalli. Mallissa P tarkoittaa henkilöä, M viestiä ja A yleisöä. Ensimmäisessä vaiheessa kuvataan julki tullut monologinen viesti, joka on yleisölle näkyvillä, mutta johon ei reagoi. Toisessa vaiheessa viestiin reagoidaan vastaamalla siihen, ottamatta kuitenkaan näkyvällä tavalla huomioon muita edellä julkaistuja kommentteja. Lopuksi vuorovaikutteisessa viestiketjussa keskustelija huomioi viestissään useita edeltäviä kommentteja.

3.5.1 Aihekommentti

Tutkimukseni uutisiin painottuvan luonteen vuoksi olen korvannut *monologisen* viestintyyppin aihekommentilla. Käytännössä aihekommentti on jopa lähempänä reaktiivista viestiä, mutta niillä on kuitenkin selkeä ero. Monologinen viesti tarkoittaa lyhykäisyydessään viestiä, johon ei vastata tai viitata lainkaan. Se kuvaa nimensä mukaisesti tilannetta, jossa viestin lähettäjiä on vain yksi. Se voi olla luonteeltaan esimerkiksi ilmoitustyyppinen viesti, johon ei edes odoteta vastausta, tai tilanne, jossa vastausta kyllä odotetaan, mutta sitä ei saada vaikkapa teknisten, ajankäyttöisten tai kiinnostuksen puutteesta johtuvien syiden vuoksi. Tilanne on erilainen tutkimukseni kontekstissa, koska kyse ei ole niin sanotusta tavallisesta ihmisten välisestä keskustelusta verkossa vaan ketjuista, joiden ensimmäinen viesti on itse uutinen, eikä monologisia viestejä siis ilmene. Aihekommentti tarkoittaa interaktiivisuuden kehyksessä viestiä, jossa vastataan itse uutiseen, ei toisen henkilön lähettämään viestiin.

3.5.2 Reaktiivinen viesti

Reaktiivisella viestillä Rafaeli ja Sudweeks (1998) tarkoittavat tilannetta, jossa uuden viestin luojaan päähuomio kohdistuu edelliseen viestiin. Toisin sanoen kirjoittaja vastaa vain haluamaansa viestiin kiinnittämättä huomiota tätä viestiä edeltäneisiin viesteihin. Usein näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun ketjun lukijalla ei ole aikomusta/kiinnostusta vastata itse uutiseen, mutta jonkun muun keskustelijan viesti B provosoi häntä siinä määrin, että hän vastaan tähän viestiin B. Näin ollen interaktiota ei voi pitää täysin vuorovaikutteisena, koska vuorovaikutteisuuden toteutumiseen vaaditaan enemmän kuin kahden henkilön välinen vuoropuhelu. Tapahtumaa ei myöskään voi pitää monologisena, koska johonkin viestin virkkeeseen selvästi reagoidaan. Tämäntyyppiset viestit luokitellaan reaktiiviseksi. Vastaajan tavoitteena on oman näkökannan esilletuominen. Uutisista keskusteltaessa

reaktiivisen viestin luonne voi olla monentyyppinen, kuten esimerkiksi kysyvä, haastava tai ilkkuva.

3.5.3 Vuorovaikutteinen viesti

Vuorovaikutteinen keskustelu tarkoittaa viestiä tai ketjua, jossa lukijat kommentoivat vapaasti toistensa mielipiteitä, ja näihin viesteihin myös vastataan (Rafaeli ja Sudweeks 1998). Esimerkiksi A lähettää keskustelupalstalle viestin, johon B vastaa. C vastaa B:n viestiin, joka puolestaan vastaa C:lle ja A:lle takaisin. Tällaisessa tilanteessa keskustelu on vuorovaikutteista, koska keskustelijat ottavat huomioon muidenkin mielipiteet. Rafaeli & Sudweeks (1998) itsekin huomauttavat, että vuorovaikutteiset viestit ovat keskustelupalstoilla näistä kolmesta yleensä selvästi harvinaisimpia.

Mikäli keskustelupalstoilla esiintyy viestejä, joita voi olla vaikeaa kategorisoida suoralta kädeltä mihinkään edellä mainituista luokista, käytän apuna dialogisuuden eri muotoja. Tämä auttaa analysissä esimerkiksi tilanteissa, joissa on vaikea päättää, onko viesti aidosti vuorovaikutteinen vai reaktiivinen. Analysoimalla viestiä tarkemmin voin selvittää, täyttääkö tietty keskustelu vuorovaikutteisuuden kriteerit, eli vastataanko niissä todella annettuun kysymykseen ja onko vastaaja reaktion aiheuttaneen viestin alkuperäinen lähettäjä vuorovaikutteisen tapahtuman kyseessä ollessa.

3.6 Web 2.0 ja käyttäjätuotanto

Verkon uutiskeskustelut ovat yksi näkyvä osa sitä pitkään jatkunutta uudistumisprosessia, jossa käyttäjien itsensä rooli sisällön tuottajina verkossa on kasvanut merkittävästi. Ihmiset lukevat virallisten lähteiden lisäksi yhä enemmän kanssaihminen ylläpitämiä verkkosivuja/sivustoja, kuten blogeja, Facebook-päivityksiä ja elokuva-arvosteluja. Web 2.0:lla tarkoitetaan uuden sukupolven verkkoympäristöä, jossa sisältöä luodaan

käyttäjälähtöisesti. Siihen kuuluu sosiaalisempi lähestymistapa sisällön tuottamiseen ja siinä korostetaan tiedon vapaata jakamista, hajautettua päätösvaltaa ja avointa kommunikointia. Web 2.0 ei ole kaikkien hyväksymä eikä myöskään erityisen tarkkaan määritelty termi kuvaamaan World Wide Webin sisällön muuttumista käyttäjakeskeisemmäksi, mutta sitä kuitenkin käytetään yleisesti monissa yhteyksissä ja myös arkipäivän keskusteluissa. Markkinoinnin näkökulmasta Web 2.0 voidaan nähdä uutena liiketoimintamallina, jossa konkreettisten tuotteiden sijasta asiakkaille voidaan myydä esimerkiksi www-pohjaisia, sisältöön liittyviä palveluita. Esimerkkejä Web 2.0:aa hyödyntävistä palveluista ovat esimerkiksi sosiaaliset sivustot, kuten Facebook ja Twitter tai vaikkapa Flickr-kuvanjakopalvelu. Käytettiin näistä palveluista termiä Web 2.0 tai ei, yhteistä näille sivustoille on niiden pääasiallisen sisällön syntyminen käyttäjiensä työn tuloksena. (Bruns 2007.)

Käyttäjätuotanto (*produsage*) tarkoittaa Web 2.0-ympäristössä tapahtuvaa tiedon yhteisöllistä jalostamista. Termin esitteli Axel Bruns vuonna 2007 teoksessaan *Produsage: Towards a Broader Framework for User-Led Content Creation*. Se perustuu ajatukseen kollektiivisesta älykkyydestä (*collective intelligence*). Käyttäjätuotannon perusajatus on, että yhteistä päämäärää kohti pyrkivän yhteisön yhden jäsenen tietämysvarasto voi olla hyvinkin mitätön, mutta suuren määrän käyttäjiä kerätessä yhteen nämä tiedonmurut voivat tulokset olla merkittäviä.

Käyttäjakeskeistä sisällöntuotantoa tapahtuu samanaikaisesti monenlaisissa verkkoympäristöissä. Sellaiseksi luokitellaan *ad hoc* -periaatteella toimiva, käyttäjien verkkopäiväkirjoista muodostuva blogosfääri, hieman järjestäytyneempi ja keskittyneempi Wikipedia sekä esimerkiksi jo varsin hierarkisesti järjestäytyneet, avoimeen lähdekoodiin perustuvat ohjelmistokehitysprojektit. Myös verkkopelit ovat hyvä esimerkki käyttäjakeskeisestä ympäristöstä, vaikkakin kaupalliset toimijat usein jossain määrin kontrolloivat toimintaa. (Bruns 2007.) Tämä ilmenee siten, että sekä useimmissa

blogipalveluissa, Wikipediassa että verkkopeleissä on taustalla kaupallinen toimija, joka asettaa toiminnalle tiettyjä tavoitteita, sääntöjä ja suuntaviivoja.

Käyttäjätuotannon termin yleiseen käyttöön tuonut tutkija Axel Bruns (2007) muotoilee kansalaisjournalismin merkityksen uudessa ympäristössä uutisten tuottajina seuraavasti: ”Aina yhden henkilön julkaisemista uutisista ja poliittisista blogeista yhteisvoimin kirjoitettuihin ja editoituihin sivustoihin, kansalaisjournalismi rikkoo perinteisen teollisen uutistuotannon mallia hyödyntämällä jäseniään uutisten tuottajina ja kommentoijina. Kansalaisjournalismi on diskursiivista ja harkitsevaa, ja se on luonteeltaan pikemminkin keskustelevaa kuin opettavaa.”

Tietyntyypinen kansalaisjournalismi ilmenee usein juuri uutisketjujen kommentteina, jotka muistuttavat luonteeltaan enemmänkin keskustelua kuin uutisjuttua. Ihmiset siis kritisoivat juttujen sisältöjä, korjaavat uutisissa kerrottuja faktoja ja ryhtyvät käymään joskus hyvinkin rakentaviksi muodostuvia debatteja. Brunsin mukaan myös kansalaisjournalististen sivustojen yleistymisen ja niiden paljastamien uutisten laajentuva vaikutus niin sanottuihin poliittisiin prosesseihin on pantu merkille eri puolilla maailmaa. Bruns arveleekin, että journalistien rooli on tulevaisuudessa vain koota tarpeeksi uutisia jotta ne toimivat laukaisualustana, jota käyttäjät sitten täydentävät ja vievät omaan suuntaansa. (Bruns 2008.)

Tietoverkkojen mahdollistama yhteisöllisyys voi olla perinteisen toimintamuodon, uuden teknologian mahdollistama uudenlainen ilmentymä: blogi on päiväkirja verkossa, Facebook puolestaan siirtää ystäväkirjan edustaman yhteisöllisyyden verkkoon. Kuitenkaan nämä siirtymät eivät tapahdu sellaisinaan, vaan internetin toiminnallisuudet ja sosiaalinen luonne sekä palveluiden kehittäjien tavoitteet muotoilevat lähtökohtina olevia ilmiöitä. Sisällöllisesti verkkomedian kehitykseen voimakkaasti vaikuttanut uusi piirre 2000-luvulla on ollut yhteisöllisen median merkityksen kasvu, jonka lopullista arvoa on vielä tässä

vaiheessa kehitystä vaikea arvioida. Institutionaalisten medioiden kiinnostus kehittää verkkoa on kasvanut viime vuosina. (Heinonen 2010: 43.)

Yhteisöllisyyden voi väittää olevan jonkin teeman, harrastuksen tai muun selkeästi määriteltävän asian ympärille syntyneen keskustelupalstan yksi tärkeimmistä aktiivisuutta koossapitävistä elementeistä. Verkkolehden keskustelupalstoista puhuttaessa tulee yhteisöllisyyden merkitykseen suhtautua kriittisemmin, koska suosituimmille palstoille kirjoittelu ei ainakaan kirjoitushetkellä usein vaadi rekisteröitymistä ja on näin ollen helppoa kenelle tahansa. Lisäksi uutislehtien juttujen aiheet vaihtelevat suuresti, ja näin ollen ne vetävät puoleensa hyvinkin eri asioista kiinnostuneita ihmisiä ilmaisemaan mielipiteitään.

4 VERKKOKESKUSTELUT

Keskustelupalstat ja -ryhmät kuuluvat internetin peruspalveluihin. Ne tarjoavat uudentyypisen mahdollisuuden tutustua asioista kiinnostuneisiin ihmisiin ja heidän yhteisöihinsä. Lukemalla keskusteluryhmien viestejä ja kommentoimalla muiden puheenvuoroja voi tuntea kiinnittyvänsä näihin yhteisöihin ja niiden arvoihin, vaikka keskusteluryhmiin osallistuvat eivät välttämättä asuisikaan samalla maantieteellisellä alueella. Keskustelupalstoilla voidaan parhaimmillaan kokea sellaisia miellyttäviä kokemuksia, kuten esimerkiksi rentoutuminen, ystävyys, antoisa keskustelu ja tunne yhteisöön kuulumisesta. (Savolainen 1996: 13.)

Savolainen analysoi kyselytutkimuksen avulla keskustelupalstojen ilmaantumisen alkuaikoina niille tyypillisiä ominaispiirteitä. Yhteenvetona hän totesi, että vaikka asynkronisia keskusteluryhmiä käytetään usein viihteellisiin tarkoituksiin, useimpien postituslistojen ja asynkronisten keskusteluryhmien yleisilme on verrattain asiallinen ja näitä palveluja hyödyntävät myös varttuneemmat. Keskusteluryhmien ongelmana on verkonkäytön konventioista piittaamaton kielenkäyttö ja mainonta. Myös viestien pinnallisuutta ja kakofonista keskustelua voidaan pitää monien ryhmien ongelmana. Keskustelut myös ajautuvat helposti pois alkuperäisestä aiheestaan: seikka, jonka käyttäjät kokivat ongelmalliseksi. (Savolainen 1996: 21.)

Puhuttaessa uutissivustoista on niiden yhteydessä olevilla verkkokeskusteluilla monta syytä olemassaoloonsa. Osa viestin lähettäneistä saattaa olla kiinnostunut vain uutisesta ilman aikomusta kommentoida sitä, mutta toisen lukijan lähettämä, sattumalta luetuksi tullut viesti voi syystä tai toisesta saada aikaan vahvan reaktion, joka synnyttää keskustelua lukijoiden välille.

Arkielämän keskusteluissa monet pitänevät uutiskeskustelupalstojen keskustelun tasoa matalana ja useimpien kommentointimahdollisuuksien olemassaoloa turhana. Kenen tahansa on helppo itse havainnoida, ettei esimerkiksi iltapäivälehtien julkkisiin pohjautuvien keskusteluiden taso nouse lähellekään tieteellisten väittelyiden vastaavaa. On olemassa palstoja, jonne ei löyhänkään etukäteismoderoinnin jälkeen jää paljon uutista rikastuttavia kommentteja. Keskustelun tasoon vaikuttavat ainakin kohdeyleisön sosiaalinen asema, sivuston tyyppillinen käyttäjäprofiili, jo edellä mainittu etukäteismoderointi ja se aihepiiri, johon uutinen liittyy.

4.1 Verkkokeskustelukulttuurin syntyhistoria

Internetin verkkokeskusteluiden historiaa voi tarkastella ainakin teknisestä, ohjelmistosovelluksellisesta ja käytön näkökulmasta käsin. Internetin keskustelukulttuureita väitöskirjassaan tutkinut Arpo (2005: 31) pitää tärkeänä muistaa, että useat näistä tietoverkkopohjaisista palveluista kehitettiin aluksi eri käyttäjäryhmien tarpeisiin kuin niiden, jotka palveluita nykyään käyttävät. Palvelujen yleistyessä nämä varsin homogeeniset käyttäjäryhmät, kuten yliopistojen tutkijat tai tietotekniikan asiantuntijat, suhtautuivat usein negatiivisesti kasvavan käyttäjäkunnan mukana seuranneeseen ymmärrystapojen ja näkemysten eriytymiseen, josta seurasi usein väärinymmärryksiä (emt.).

Tekniikan ja sovellusten näkökulmasta katsottuna tietoverkkojen ensimmäiset keskustelupalstat syntyivät alunperin 70-luvun lopulla ohjelmoijien tarpeeseen (Crosby 1995). Ensimmäisen keskustelupalstaksi määriteltävän julkisen yhteisön loi Ward Christensen vuonna 1978. Tähän sähköiseen ilmoitustauluun (Bulletin Board System) oli mahdollista ottaa yhteys modeemilla, ja yhteyksien nopeutuessa 80-luvun alussa alkoivat erilaiset julkiset keskustelupalstat hiljalleen kasvattaa suosiotaan, vaikka tarjonta aluksi painoittuikin tiede- ja tietokonemaailmaan. Näiden graafisesti askeettisten ”BBS-purkkien”,

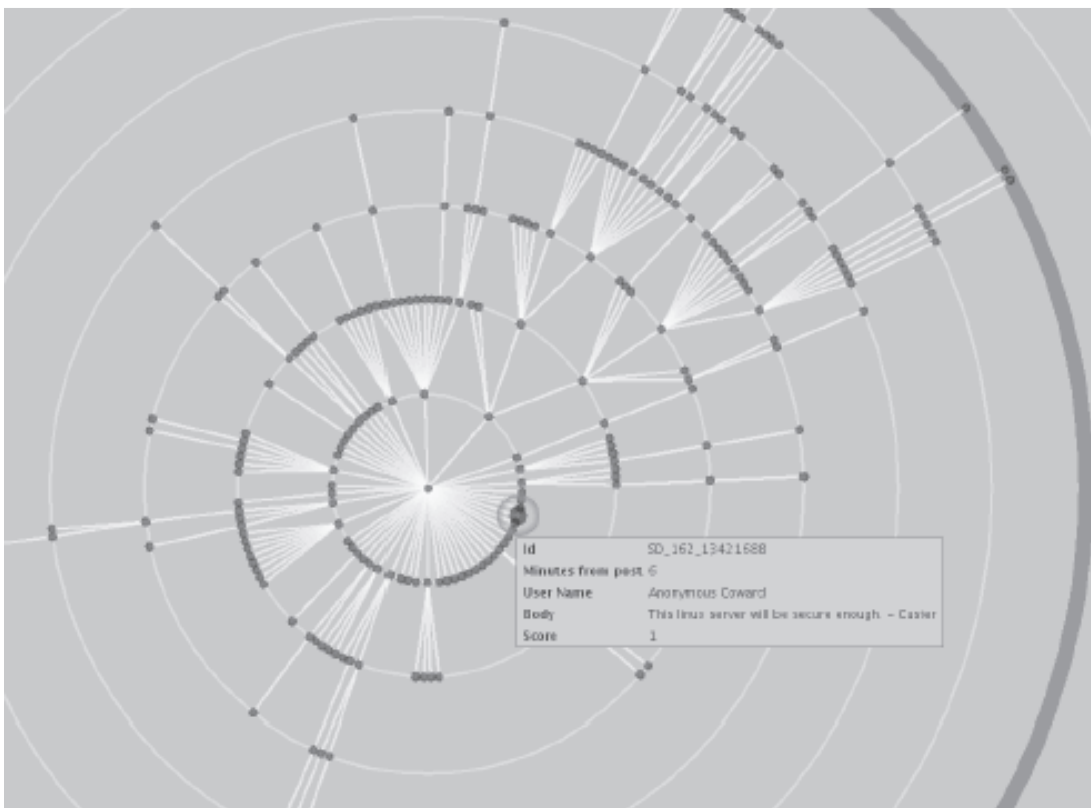
kuten myös roolipelaamiseen liittyvien MUD:ien (multi-user dungeon) suosio oli ylimmillään vuonna 1996, jonka jälkeen internetiin pohjautuvat, teknisesti jatkuvasti edistyneemmät keskustelupalstat alkoivat sen yleistyessä nopeasti korvaamaan vanhempia järjestelmiä. Nykypäivänä keskustelupalstojen lukumäärää on mahdotonta tietää World Wide Webin muututtua suureksi viestintävälineeksi, jonka käyttäjiltä ei enää vaadita tietoteknistä erikoisosaamista. (Arpo 2005: 46–48.) Verkkoyhteyksien vapautuessa ja nopeutuessa ovat esimerkiksi BBS-pohjaiset ryhmät menettäneet merkitystään niiden käyttötarpeiden hiipussa erityisesti Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa (emt. 33).

Tietotekniikasta vähän ymmärtävien maallikoiden silmissä tietokoneen ja verkkoyhteyden käyttöä pidettiin hankalana eritoten 1980-luvulla, mutta myös vielä pitkälle 90-luvulle. Henkilökohtaisten tietokoneiden kuluttajahintojen lasku, mahdollisuus verkkoyhteyteen puhelinlinjoja pitkin modeemin välityksellä ja käyttöjärjestelmien parantunut käyttäjäystävällisyys – käytännössä siirtyminen tekstipohjaisesta MS-DOS-käyttöliittymästä graafiseen Windowsiin – olivat tärkeimmät liikkeellepanevat voimat tietokoneiden käytön yleistymisen taustalla. Verkkopohjaiset selaimet ja graafinen käyttöliittymä johtivat keskustelupalstojen käytön helpottumiseen, joka laski kynnystä sekä tietoverkkojen käyttöön yleensä että sitä kautta myös internetin keskusteluryhmiin osallistumiseen.

Vuonna 1999 ennustettiin, että teknologian suuret trendit Suomessa aikavälillä 2000–2005 ovat internet ja mobiilisuus, jotka ohjaavat infrastruktuurin kehitystä kaikilla osa-alueilla. Vuoden 2008 perspektiivistä tarkasteltuna ennustusta voidaan pitää varsin oikeaan osuneena. (Heinonen 2010: 43.)

4.2 Verkkolehtien uutiskeskusteluiden ominaispiirteitä

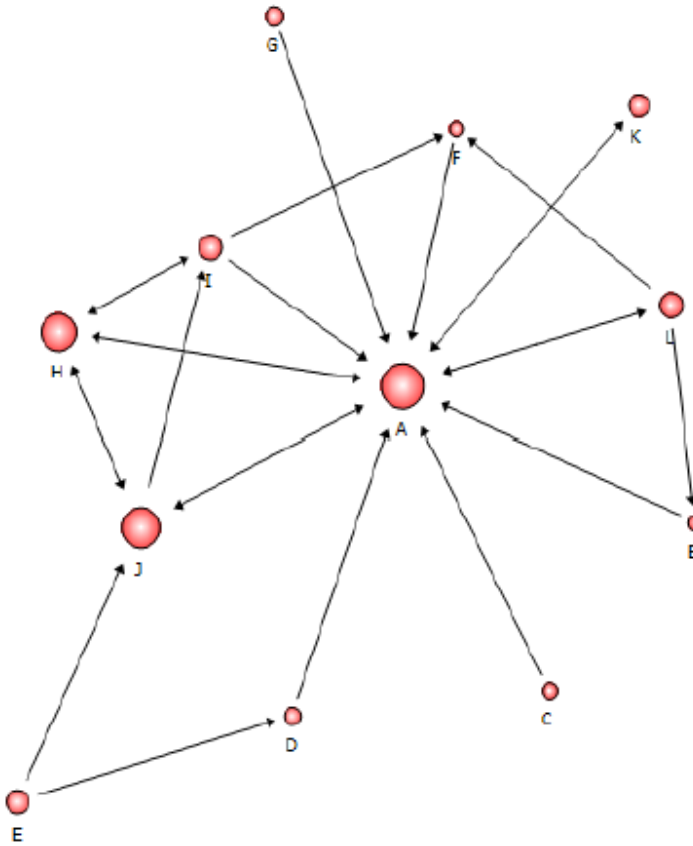
Uutiskeskusteluita ovat tutkineet Hollannin suurimpien päivälehtien osalta Schuth, Marx ja de Rijke (2007). Tutkimustuloksia voi pitää varsin pätevinä, kun ottaa huomioon, että tutkimuksen aineisto koostui yli 3000 uutisaiheisesta keskusteluketjusta. Yleisemmin uutiskeskusteluita ovat tutkineet myös Barcelonan yliopiston tutkijat Pascual-Cid & Kaltenbrunner (2009).

Kuvio 3. Uutiskomenttiketju kuvattuna graafisesti (Pascual-Cid & Kaltenbrunner 2009)

Kuvion 3 esimerkissä on yksi yli 200 viestiä sisältävä viestiketju Slashdot.netin uutiskeskustelupalstalta. Slashdot.net on yksi suosituimpia niin sanotun uuden aallon käyttäjätuotantoon pohjautuvista uutispalveluista. Foorumin käyttöliittymä kykenee näyttämään kaikki tiettyyn viestiin tulleet vastaukset, joten viestin välisten suhteiden

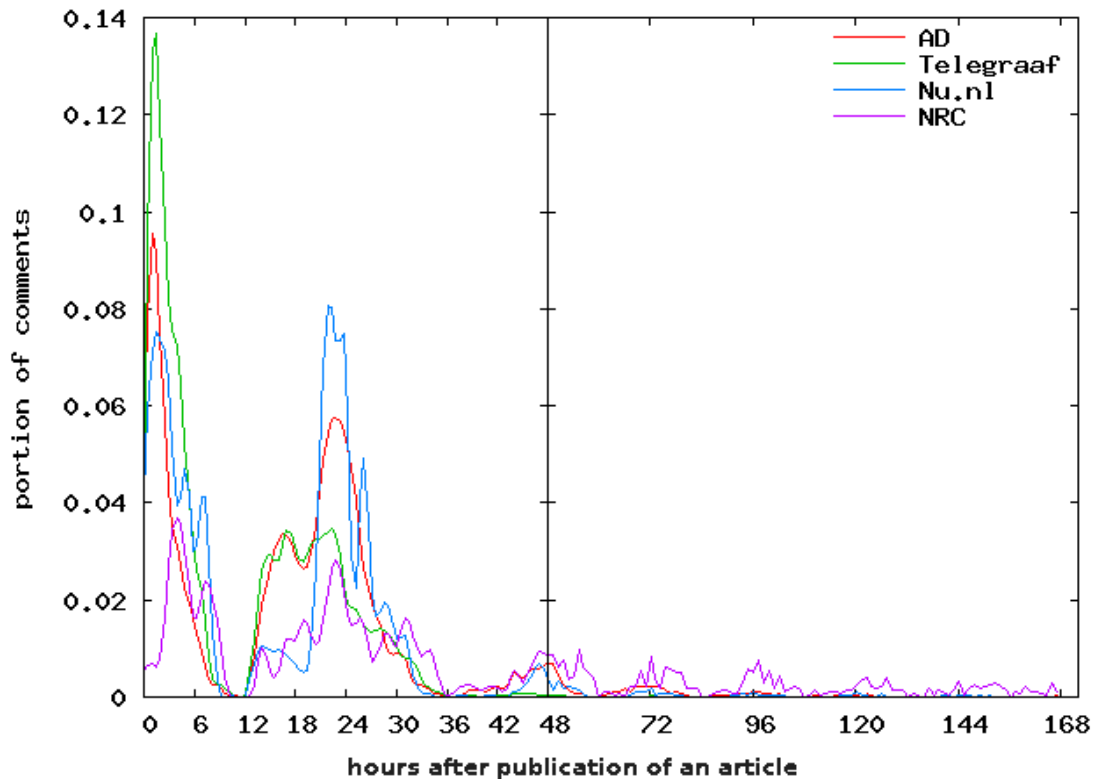
havainnoiminen ja niiden visualisointi on helppoa. Kuviosta ei käy ilmi vuorovaikutteisuuden tyyppejä, koska kuvio ei paljasta viestien lähettäjiä, mutta se antaa yhden havainnollistavan esimerkin siitä, kuinka monisäikeiseksi yksi keskustelu voi kehittyä. Tässä tapauksessa aloitusviesti on poikinut parhaimmillaan seitsemän eri tason kommenttia. (Pascual-Cid & Kaltenbrunner 2009: 1–5.)

Kuvio 4. Esimerkki erään keskusteluketjun vuorovaikutussuhteista (Erlin, Yusof & Rahman 2009)

Kuvio 4 havainnollistaa erään Slashdot.net-keskustelupalstan ketjun kommentoijien vuorovaikutussuhteita toisiinsa. Kuviossa jokainen aakkonen kuvaa tiettyä keskustelijaa, ja nuolet kuvaavat heidän viestintäsuhdettaan toisiin käyttäjiin. Esimerkiksi kaksisuuntainen nuoli A:n ja J:n välillä ilmentää, että keskustelija J on vastannut A:n viestiin ja A on

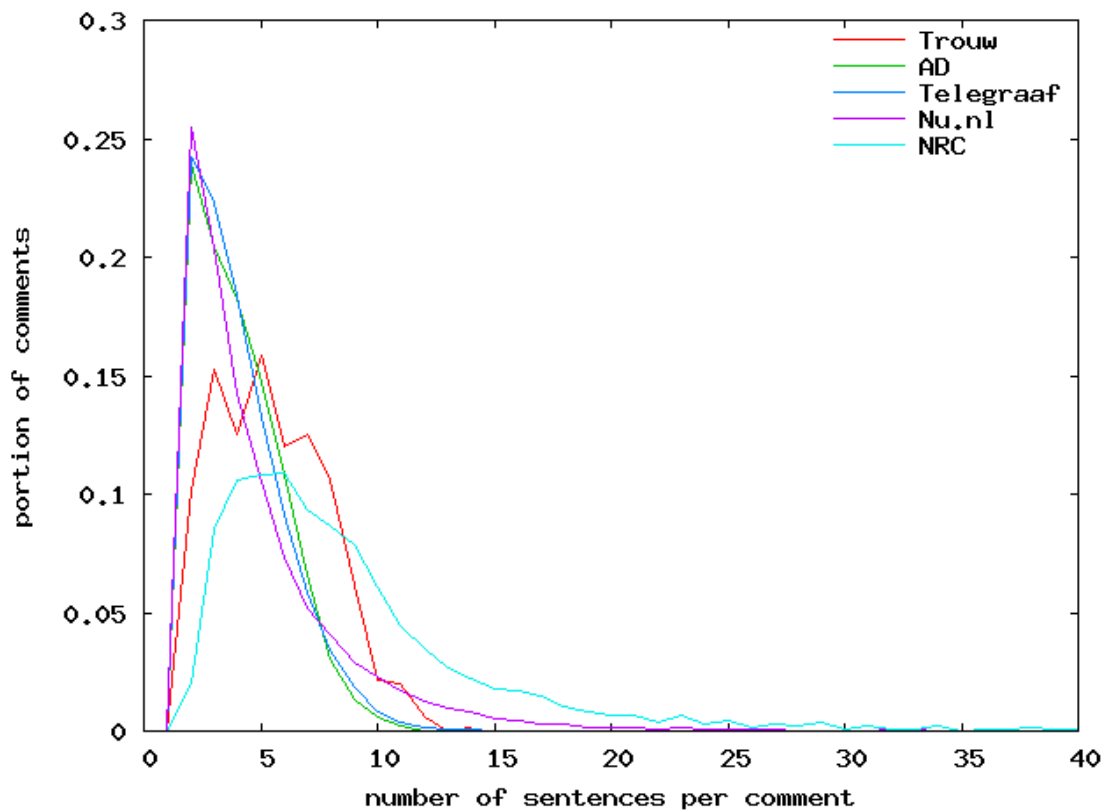
vastannut hänelle takaisin. Tällaisen kuvion perusteella jokin keskustelija voi näyttää erityisen aktiiviselta, mutta hän on voinut ilmaista kaiken sanottavansa yhdessä viestissä kerralla useammalle keskustelijalle.

Kuvio 5. Uutiskommenttien ilmenemistiheys uutisen julkaisun jälkeen (Schuth, Marx & de Rijke 2007)

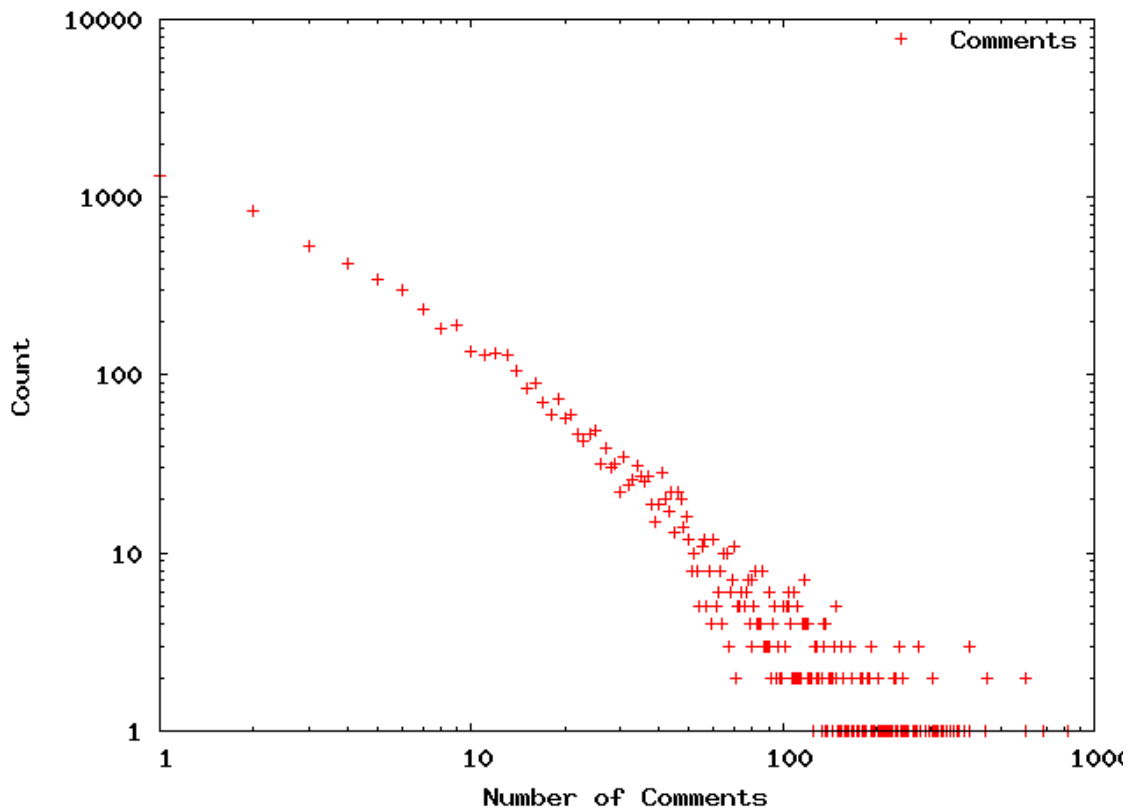
Ylläolevan graafin perusteella voidaan todeta, että kun jollakin tarpeeksi suositulla uutissivustolla julkaistaan uutinen, on kommentointi vilkkainta välittömästi julkaisun jälkeen, pois lukien kirjoittamiseen vaadittu aika sekä moderoinnin vaatima aika, eli vain aivan ensimmäiset minuutit. Kuvion perusteella jonkinlainen huippu kommenttien määrässä saavutetaan ensimmäisen ja kolmannen (1–3) tunnin välillä, minkä jälkeen uusien kommenttien määrä kääntyy tasaiseen laskuun. Se kuitenkin jatkuu suhteellisen aktiivisesti ensimmäiset 6–9 tuntia (riippuen uutisen julkaisuajankohdasta), minkä jälkeen

kommenttien määrä laskee lähes olemattomiin. Tämä johtuu vuorokaudenajan vaihtumisesta yöksi. Seuraavana päivänä kommentointi jatkuu hieman hidastempoisempana. Ainakin Hollannin uutislehtiin pohjautuvan materiaalin perusteella voi päätellä, että kaksi ensimmäistä päivää ovat keskustelun kannalta selvästi vilkkaimmat, jonka jälkeen suurinta osaa uutisaiheista ei enää merkittävästi kommentoida. Tuloksia voi pitää tilastollisesti luotettavina, koska tutkijoiden käyttämä aineisto koostui yli 3000 uutisartikkelista. Luonnollisesti tulokset vaihtelevat jonkin verran riippuen siitä, mistä lehdestä on kyse, mutta tekemäni huomiot perustuvat kuvioista havaittuihin keskiarvoihin.

Kuvio 6. Lauseiden määrän keskiarvo viestiä kohden (Schuth, Marx & de Rijke 2007)

Niin ikään mielenkiintoista tietoa tarjoaa kuvio verkkolehtien palstoille lähetettyjen viestien keskimääräisistä lausemääristä (kuvio 6). Yleisimpiä ovat kahden lauseen pituiset viestit, joiden jälkeen lauseiden määrä kääntyy tasaiseen laskuun. Lehdestä ja aiheesta riippuen kommentit voivat olla lausemäärältään jopa yli 40-lauseisia, mutta jo 10 lausetta sisältäviä viestejä voi pitää melko harvinaisina.

Kuvio 7. Kommenttien määrä per julkaistu uutisartikkeli (Schuth, Marx & de Rijke 2007)

Viimeinen tutkimukseni taustoituksen kannalta oleellinen, ihmisten käyttäytymistä verkkokeskusteluissa kuvaava graafi selventää kommenttien määrää hollantilaisissa uutisverkkolehdistä yhtä uutisartikkelia kohti. Kuvio osoittaa muutaman kommentin sisältävien ketjujen olevan yleisimpiä. Tämän jälkeen määrä kääntyy tasaiseen laskuun.

4.3 Uutiskeskusteluiden yhteiskunnallinen merkitys

Uutislehtien verkkokeskustelut ovat suosiolla mitattuna nousseet painetun lehden yleisönosastopalstojen rinnalle ja ohi suurin piirtein samassa suhteessa kuin verkkolehden lukijamäärät ovat kasvaneet. Näin ollen myös niiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitys on, oli se suuri tai pieni, verkkouutisten lukijoiden määrän lisääntyessä kiistatta kasvanut. Todisteena tästä voidaan pitää esimerkiksi Julkisen sanan neuvoston (2010) antamia langettavia päätöksiä, jotka liittyivät HS.fi:n keskustelupalstalle postitettuihin kommentteihin ja linkkeihin. Kohu nousi Reindeerspotting-elokuvan päätähden menehtymisestä koskevasta uutisesta, johon liittynyttä ulkopuoliselle sivustolle postitettua, graafista materiaalia sisältävää linkkiä ja itse tapahtumaan liittyvää positiivisävytteistä kommentointia JSN (2010a) piti sopimattomana. Toisen varoituksen JSN:ltä (2010b) lehti sai keskustelupalstalla julkaisusta lukijan kommentista, joka tulkittiin venäläisten ihmisarvoa alentavaksi. Vahingot siis pääsivät syntymään, vaikka kaikki Helsingin Sanomien keskustelupalstoille lähetetyt viestit tarkastetaan etukäteen. Edellä mainituista esimerkeistä voinee päätellä ainakin sen, etteivät verkossa julkaistut kommentit ja kirjoitukset ole millään tavalla viihteellisempiä tai vähämerkityksisempiä kuin painetussa lehdessä julkaistut kirjoitukset, eivätkä ne myöskään eroa toisistaan juridisessa mielessä. Kirjoittajaa sitoo Suomen laki, hän on siis rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisessa vastuussa julkaisuun päätyneiden viestiensä sisällöstä.

Painetun lehden yleisönosastokirjoitukset ovat luonteeltaan erilaisia kuin verkkokommenteissa. Yleisönosastolle kirjoittava henkilö tiedostaa, että kirjoitus on kenen tahansa luettavissa, ja sitä hän todennäköisesti myös haluaa. Viesti on usein myös kirjoittajalleen henkilökohtaisempi – osa kirjoituksista kun on vastauksia erinäisiin julkisesti kirjoittajasta esitettyihin väitteisiin. Painettujen lehtien yleisönosastot ovat myös hyvin tiukasti etukäteismoderoituja, koska niissä julkaistut kirjoitukset päätyvät kaikille lehden tilaajille eikä niitä voi muokata jälkikäteen. Poikkeuksena tästä ovat esimerkiksi

tekstiviestipalstat tai risut & ruusut -tyyppiset palstat, joiden julkaisukynnys saattaa olla tarkoituksellisesti varsin matala. Viestit ovat talloin lyhyempia ja ytimekkaampia eikä niille ole asetettu merkittäviä ulkoasukriteereja. Usein ihmiset myös harkitsevat painettuun lehteen kirjoittamiaan tekstejä syvällisemmin ja käyttävät enemmän aikaa niiden luomiseen sekä muokkaamiseen. Koko kirjoitusta ei tarvitse saada valmiiksi yhdellä kertaa, mikä on yleistä tietokoneella kirjoitettaessa.

Jokaisella verkkolehdeillä on omat keskusteluohjeensa, joita lehtien palstoille kirjoittavien pyydetään kommenttien julkaisematta jättämisen tai rikosseuraamusten uhalla noudattamaan. Olen seuraavassa listannut yleisempiä käyttäytymisohjeita, joita olen poiminut tutustumalla muutaman lehden verkkokeskusteluiden sääntöihin. Keskusteluissa ei, muutamia yleisempiä kohtia mainitakseni, esimerkiksi saa:

- ◆ kehottaa ketään väkivaltaan tai rikokseen
- ◆ esittää loukkaavia ja asiattomia kommentteja haastateltavista, muista henkilöistä, kanssakeskustelijoista tai toimittajista
- ◆ esittää asiaansa huutamalla, esittää laitonta tai loukkaavaa materiaalia
- ◆ käyttää keskustelua aasinsiltana johonkin toiseen aiheeseen
- ◆ julkaista yksityishenkilöiden henkilötietoja
- ◆ julkaista tekijänoikeuksin suojattua materiaalia
- ◆ tulee kunnioittaa uskonrauhaa
- ◆ ei saa kiihottaa kansanryhmää vastaan tai kirjoittaa rasistisia tekstejä
- ◆ linkittää muualla verkossa olevaan sopimattomaan aineistoon
- ◆ kirjoittaa tai kuvata pornografiaa
- ◆ markkinoida tai mainostaa tuotetta tai palvelua

- ◆ massapostittaa puheenvuoroja tai lausuntoja

Lopulta lehden moderointivastaavista riippuu, kuinka tarkasti sääntöjä noudatetaan ja seuraako eri sääntökohtien rikkomisesta mitään vakavampaa. Useimmissa tapauksissa kommentti jätetään yksinkertaisesti julkaisematta.

4.4 Asiallisen keskustelun kriteerit

Asiallinen käyttäytyminen keskustelupalstoilla on aina määrittelykysymys. Useimmiten asiallisella käyttäytymisellä tarkoitetaan uutisen sisältöön jollain tapaa liittyvää ja käsillä olevaa keskustelua rikastavaa viestiä sekä muut keskustelijat ja palstan säännöt huomioon ottavaa käytöstä. Kirjoittajan käytös voi kuitenkin olla eri asia kuin puhdas sisällöllinen asiallisuus. Kirjoittaja voi tuoda asiaan liittyvän sanomansa esiin vahvasti jollakin tunnetilalla ladattuna, jolloin viestin esitystapa luo siitä asiattoman kuvan.

Asiallisuuden kannalta siis ratkaisevampi tekijä kuin itse viestin kirjoitettu sisältö saattavat olla kommentteihin latautuneet asenteet ja tunteet, kuten saivartelu, ironia, myötätunto, vahingonilo ja niin edelleen. Asiattomiksi viesteiksi voidaan luokitella ensinnäkin uutisen sisältöön liittymättömät viestit, jotka on helppo tunnistaa lukemalla itse uutinen. Asiatonta käytöstä sisältävät myös kaikki sellaiset viestit, jotka rikkovat kyseessä olevaa keskustelupalstaa varten laadittuja sääntöjä.

Kuten Savolainen (1996) totesi jo julkisten internet-palveluiden alkuaikoina, keskustelupalstojen vasta alkaessa yleistyä, joidenkin keskustelupalstojen piirteisiin kuuluu pinnallinen ja töksähtelevä kommenttien ulkoasu. Tällaisia muutaman sanan kommentteja voi olla vaikeaa kategorisoida mitenkään järkevästi sen suhteen, liittyvätkö ne uutisaiheeseen vai eivät, mutta asialliseksi luokitteluun riittää, että viestin keskeinen

sanoma liittyy käsiteltävään uutiseen tai toisen lukijan kirjoittamaan asialliseen viestiin ja esitystapa pysyy kohtuullisen neutraalina.

Selvennän seuraavassa valitseamiani kriteereitä esimerkkikommenttien avulla. Seuraavat viestit on poimittu 21.12.2010 Digitoday.fi-palvelussa julkaistusta jutusta ”Ovet aukeavat vanhoille viruksille”. Juttu käsittelee japanilaisen tietoturvayhtiön julkaisemaa tulevan vuoden markkinakatsausta. Keskustelua tarkkailemalla on vaikeaa olla huomaamatta, että se ajautuu nopeasti kiistelyyn eri käyttöjärjestelmien välisestä paremmuudesta virustorjunnassa. Olen seuraavassa poiminut keskustelusta havaitsemiani sekä asiallisiksi että asiattomiksi luokittelemiani kommentteja.

” Alkaa olla jo aika vanhanaaikaasta pöpöjen kanssa värkkääminen Windows Vista, 7 ja 8 aikaan. IE ja MSE kun muistaa asentaa, sen jälkeen voi unohtaa moiset. 👍 0 💬 71

En seiskasta tiedä, mutta ainakin Vistan aikana ei voinut unohtaa. Oli koneella jota käytin työssä virustorjunta käytössä mutta silti oli viruksia koneelle tullut vaikka en ollutkaan selannut ns. "arveluttavia sivuja", ainoastaan aivan "tavallisia sivuja". En myöskään ollut pyörinyt torrenttisivuilla enkä lataillut mitään ylimääräistä.

Mitä viruksia siihen oli tullut? miten ne ilmenivät? mistä tiedät että ne olivat viruksia?

Määrittele virus

20.12.2010 15:39 ” Lainaa ✕ Ilmoita asiaton viesti

Kuva 1. Esimerkki asiallisesta keskustelusta Digitoday.fi:ssä

Kuvassa 1 olevassa kommentissa pyydetään edelliseltä kirjoittajalta tarkennusta. Molemmat viestit voi luokitella asiallisiksi.

Jeps, ainakin asiakkaiden Vista- ja Seiska-koneet on nykyäänkin aivan yhtä täynnä viruksia ja troijalaisia kuin XP-aikaankin. 69 0

Mikään ei siis ole muuttunut.

20.12.2010 15:42 Lainaa Ilmoita asiaton viesti

Kuva 2. Ote Digitoday.fi:n keskusteluista

Kuvassa 2 oleva kommentti luokitellaan asiattomaksi, koska se käsittelee viruksia, jotka olivat myös alkuperäisen uutisen ydinaihe. Viestistä kuvastuu tietynlainen lakonisuus, mutta se ei riitä sen luokitteluun asiattomaksi.

 Peukkutrolli, painu nyt helvettiin täältä! 75 6

Taas jollakin MS:n raukkamaisella työntekijällä on elämä kovaa..

6.1.2011 18:28 Lainaa Ilmoita asiaton viesti

Kannattaakin pistää pillit pussiin ennen kuin Applen toinen konsoli ilmestyy markkinoille. 66 0

7.1.2011 8:13 Lainaa Ilmoita asiaton viesti

ja käyttäjässähän ei ole mitään vikaa vikaa vikaa 0 64

vikatikki

7.1.2011 8:18 Lainaa Ilmoita asiaton viesti

Kuva 3. Esimerkkejä asiattomista kommentteista Digitoday.fi -keskustelupalstalla

Kuvassa 3 olevat neljä viestiä paljastavat varsin selkeästi asiattoman ja asiallisen viestin eron. Ensimmäinen viestin asiallisuus on kyseenalainen, koska se sisältää kirjoittajan omaa perustelematonta spekulointia ja on lisäksi sävyltään kiihkoileva. Sen voi kuitenkin laskea asialliseksi, koska sen viesti liittyy itse uutiseen, jossa käsiteltiin Microsoftin Kinect-liikkeenseurantajärjestelmän mahdollisesti aiheuttamia laiteongelmia. Seuraavassa kohdassa sekä lainattu viesti että vastaus siihen voidaan surutta luokitella asiattomaksi. Tästä huolimatta niillä voi olla oma oikeutuksensa keskustelussa.

5 UUTISLEHTIEN KESKUSTELUPALSTOJEN INTERAKTIIVISUUS

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia uutislehtien keskustelupalstoilla tapahtuvaa interaktiivisuutta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksenäni tarkoituksena oli selvittää, kuinka laajasti uutisverkkolehdet tarjoavat lukijoilleen mahdollisuutta kommentoida julkaisemiaan uutisia. Ensiksi tutkin kommentointimahdollisuuden olemassaoloa, sitten keskusteluiden toteutusta eli onko keskustelut liitetty välittömästi uutisten yhteyteen vai onko lehdellä käytössään erillinen uutiskomentointiin keskittynyt keskustelupalsta. Kommentointiin liittyen selvitin lopuksi myös sitä, vaatiiko keskusteluihin osallistuminen rekisteröitymistä, omalla nimellä esiintymistä tai jotain muuta ylimääräistä vaivannäköä, ja lopuksi taulukoin havaintoni. Esitän nämä tutkimustulokset luvussa 5.1.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitän kommenttiketjujen interaktiivisuuden tasoa. Tarkastelen Rafaelin ja Sudweeks (1999) interaktiomittaristoa käyttäen keskusteluiden interaktiivisuuden tasoa; siis sitä, kuinka yleisesti keskusteluissa ilmenee väittelyä ja ajatustenvaihtoa, siis missä määrin toisten keskustelijoiden kommentteja luetaan ja niihin vastataan. Tämän tutkimuksen yhteydessä interaktiivisuus tarkoittaa kahden tai useamman elävän henkilön välisen kanssakäymisen, eli interaktion, laajuutta. Loppuihin tutkimuskysymyksiin liittyen esittelen aineistoa tarkemmin luvussa 5.2 ja interaktiivisuusanalyysien tuloksista kerron luvussa 5.3.

Kolmannen tutkimuskysymyksen eli keskusteluiden luonteen selvittämiseksi käytän menetelmänä sisällönanalyysiä, jonka avulla pyrin tunnistamaan uutisten kommentoijien viesteistä sitä, mikä on aiheessa pysyttäytymisen ja siitä poikkeamisen suhde keskusteluissa kummassakin lehdessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, kuinka asiallisesti lukijat pyrkivät vastaamaan itse artikkeliin ja mitkä ovat yleisimmät syyt asiattomalle käyttäytymiselle. Analyysi löytyy luvusta 5.4. Lopuksi vedän kaikki tulokset yhteen luvussa 5.5.

5.1 Uutislehtien kommentointimahdollisuudet

Tutkimistani verkkolehdistä keskustelumahdollisuuden tarjosi 24 lehteä, eli joka neljännessä sellaista ei ollut (ks. taulukko 1). Verkkolehdistä ilmeni useita erilaisia verkkokeskusteluiden toteuttamistapoja. Yleisin keskustelumuoto oli välittömästi uutisen yhteyteen liitetty ketjumuotoinen keskustelupalsta. Käytännössä uutisen jälkeen tarjottiin ”kommentoi uutista” -linkkiä. Mikäli kommentteja oli jo lähetetty ja lehden toimesta hyväksytty, koko keskustelua pääsi lukemaan myös klikkaamalla ensimmäisenä lähetettyä kommenttia.

Joillakin verkkolehdistä on käytössään erillinen keskustelupalsta, jossa keskustelua voi käydä myös muista aiheista kuin pelkästään ajankohtaisista uutisista. On todennäköistä, että mikäli palvelun käyttäjiä on tarpeeksi runsaasti, jotta julkaisija katsoo keskustelua syntyvän myös muista kuin uutisiin liittyvistä aiheista, on lehti halunnut toteuttaa myös uutisten kommentoinnin osana samantyylistä keskustelupalstaa. Näin on tapahtunut esimerkiksi Iltalehden verkkoversiossa. Ilta-Sanomat siirtyi tutkimuksen teon aikana erillisestä keskustelupalstasta uutisten yhteyteen liitettyihin kommentointiketjuihin. Joillakin saman konsernin tai omistajan uutislehdillä on käytössään ulkoasua myöten yhteneväiset keskustelupalstat, ja joskus taas linkit eri lehtien palstoilla veivät käyttäjän samalle keskustelupalstalle.

Taulukko 2. Huomioita kommentointimahdollisuuksista kotimaisissa uutisverkkolehdissä

Julkaisu	Kommentointi- mahdollisuus	Vaatii rekisteröinni n	Erillinen keskustelupalsta
Aamulehti	X		
Helsingin Sanomat	X		
Hämeen Sanomat	X		
Ilkka	X	X	
Porin Sanomat	X		
Kainuun Sanomat	X		X
Karjalainen	X	X	
Lapin Kansa	X		
Länsi-Savo	X		
Maaseudun Tulevaisuus			
Pohjalainen	X	X	
Pohjolan Sanomat	X		
Satakunnan Kansa	X		
Jokilaakso	X		
Rannikkoseutu	X		
Savon Sanomat	X	X	X
Hufvudstadsbladet			
Iltalehti			X
Kouvolan Sanomat			X
Kauppalehti	X	X	
Turun Sanomat	X	X	X
Hervannan Sanomat			
Etelä-Saimaa			X
Kymen Sanomat			X
Taloussanomat	X		
Iltä-Sanomat	X		
Uusi Suomi	X	X	
Vartti.fi	X		
IT-Viikko	X		
Digitoday	X		
Proessori			
Yle Uutiset	X		

Mahdollisuus kommentoida kaikkia uutisia suoraan uutisten yhteydessä löytyi analyysin tekohetkellä 18.12.2010 24 verkkolehdeä taulukon 1 mukaisesti. Näiden lisäksi mahdollisuus joidenkin valikoitujen uutisten suoraan kommentointiin löytyi YLE:n uutisten verkkosivuilta. YLE:n mahdollisuuksia havainnoidessani tein huomion, että keskustelumahdollisuutta ei usein avattu poliittisiin aiheisiin liittyville keskusteluille. Poliittiset keskustelut voivat kuumentaa herkästi tunteita, edetä henkilökohtaisuuksiin ja kirvoittaa paljon asiattomia kommentteja. Kenties syy kommentointimahdollisuuden puutteelle löytyy tästä.

Seuraavaksi selvitin aineistostani laskemalla, kuinka moni lehti tarjoaa kommentointimahdollisuuden uutisen välittömässä yhteydessä ilman erillään olevan keskustelupalstan tarvetta. Tällaisissa keskustelupalstatyyppisissä ratkaisuisissa ei uutisille ole välttämättä avattu valmiiksi omaa ketjuaan, vaan niiden avaaminen saattaa olla lukijan vastuulla. Kategorisoin myös ne lehdet, jotka tutkimani mukaan sallivat tiettyjen toimituksen valitsemien uutisten kommentoinnin, koska myös näin toimivia lehtiä on olemassa, ja niiden asettaminen jompaan kumpaan edellä mainituista kategorioista ei ole perusteltua.

Taulukko 3. Mahdollisuus suoraan kommentointiin uutisten yhteydessä

Ei mahdollisuutta/erillinen keskustelupalsta	Mahdollisuus tiettyjen uutisten kommentointiin	Mahdollisuus kaikkien uutisten kommentointiin
8	1	24
24 %	3 %	73 %

Selvitin seuraavaksi, kuinka moni keskustelupalsta vaatii käyttäjää käymään läpi rekisteröintiprosessin, jotta he voisivat kirjoittaa kommentteja. Rekisteröinnin vaatiminen mielipiteen julkaisemista varten on yksi keino vähentää häiriköijien halukkuutta viestiensä

lähettämiseen. Sen vaatima lyhytaikainen vaiva saattaa vastavuoroisesti etäännyttää myös joitakin asiallisesti kommentoimaan pyrkiviä ihmisiä. Vaatimus rekisteröinnistä on myös tietoturvaa parantava seikka, joskin menetelmä niin sanottujen bot-palvelimien lähettämien viestien tai rekisteröintitapahtumien ehkäisemiseen löytyy tai kenties tulisi löytyä jo jokaiselta keskustelupalstalta. Vaati keskusteluun osallistuminen sitten rekisteröitymistä tai ei, käyttäjältä kysytään useimmiten yksinkertainen tietoturvakysymys (esimerkiksi paljonko on 4+5), joka pysäyttää tai vähentää merkittävästi onnistuneiden palvelinperäisten hyökkäysten määrää ja säästää näin palstan ylläpitäjältä aikaa ja vaivaa.

Taulukko 4. Osuudet rekisteröinnin vaativista palstoista

Ei vaadi rekisteröintiä	Vaatii rekisteröinnin	Yhteensä
17	7	24
70 %	30 %	100 %

Kun verkkolehti sallii kirjoittamisen vain henkilön omalla nimellä, on anonyymiyden taso tällöin luonnollisesti kaikkein matalin. Syitä vaatimukselle voi olla monia. Usein keskustelusta halutaan asiallisempaa ja kirjoittajien halutaan ottavan vastuuta sanomisistaan. Syynä voi olla myös vakiintunut käytäntö, jonka perusteella esimerkiksi Karjalainen selvittää päätöksensä taustoja seuraavasti:

”Karjalaisen verkkolehden keskustelupalstalle voi kirjoittaa vain omalla nimellään. Nimelläkirjoittaminen on jo vakiintunut käytäntö paperilehden puolella ja samaa mallia noudatetaan myös verkossa. Rekisteröitymisen yhteydessä kysytään etu- ja sukunimi, kotiosoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero. Kotiosoitetta, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa ei julkaista muille käyttäjille.”
(Karjalainen.fi)

Taulukko 5. Omalla nimellä esiintymistä vaativien lehtien osuus

Ei vaadi omalla nimellä kirjoittamista	Vaatii omalla nimellä kirjoittamista	Yhteensä
15	3	18
83 %	17 %	100 %

Vain aniharva lehti vaatii kommenttiketjuihin kirjoittajilta omalla nimellä esiintymistä. Tällaista harjoitettiin useimmiten joissakin maakuntalehdissä, joiden paperilehdissä oli sama käytäntö, jota haluttiin pitää yllä.

5.2 Analysoitavien verkkolehtien esittely

Tässä luvussa esittelen tarkemmin ainestoni ja selvennän sekä juuri niiden, että myös verkkolehtien toimintaa yleisemmin. Toisen, kolmannen ja neljännen tutkimuskysymyksen aineisto koostuu Helsingin Sanomien ja Digitoday.fi-uutisverkkolehden kommenttikeskusteluista. Teen seuraavassa selkoa lehtien taustoista ja niissä havaittavista eroavaisuuksista. Pohjustuksen vuoksi olen listannut taulukkoon 5 keskusteluiden pituudet viestiketjuttain molempien lehtien kohdalla. Aineisto on poimittu peräkkäisistä viestiketjuista.

Taulukko 6. Kommenttiketjujen pituudet Digitoday.fi ja HS.fi-keskusteluissa

	Digitoday.fi	HS.fi
Ketju 1	7	16
Ketju 2	77	0
Ketju 3	13	6
Ketju 4	36	18
Ketju 5	32	47
Ketju 6	10	0
Ketju 7	64	8
Ketju 8	46	2
Ketju 9	83	0
Ketju 10	4	1
Ketju 11	24	11
Ketju 12	10	0
Ketju 13	16	41
Ketju 14	19	48
Ketju 15	4	11
Ketju 16	13	13
Ketju 17	38	9
Ketju 18	9	17
Ketju 19	6	1
Ketju 20	9	0
Vaihteluväli	4-83	0-48
Keskiarvo	26	12,5
Yhteensä	520	249

Tarkasteltaessa puhtaasti näiden kahden verkkolehden välillä ilmeneviä eroavaisuuksia taulukossa 6 huomaamme, että Helsingin Sanomien kommenttiketjut ovat keskimäärin selvästi Digitodayn vastaavia lyhyempiä. Helsingin Sanomissa julkaistaan paljon uutisia, jotka eivät kerää lainkaan kommentteja. Sen sijaan Digitodayn kohdalla en törmännyt yhteenkään tällaiseen ketjuun.

5.2.1 Verkkokeskustelut Helsingin Sanomien keskustelupalstalla

Helsingin Sanomat on Suomen luetuin sekä levikiltään laajin päivittäin ilmestyvä uutislehti. Sen levikki vuonna 2010 oli 383 361 (Levikintarkastus 2010). On näin ollen luonnollista, että lehden verkkovastine on myös suosittu. Suosion perusteella voi myös olettaa, että sen julkaisemiin uutisiin liittyvillä keskustelupalstoilla käydään aktiivista keskustelua. Keskustelun laadullinen taso ja viestien määrä riippuvat osittain viestien etukäteismoderoinnista, joka Helsingin Sanomillakin on käytössä. Keskustelupalstojen etukäteismoderoinnin voi jopa katsoa olevan pakollista kaikkien vähänkään merkittävän yhteiskunnallisen roolin omaavien lehtien lukijapalstojen yhteydessä, jotta roskapostitukselta vältyttäisiin.

Lehden keskusteluketjujen moderoinnista ei ole annettu paljoakaan tietoa, mutta Matti Järvisen 17.2.2011 kirjoittamassa Nyt-liitteen jutussa ”*Sukellus mielen viemäriin*” selviää, että hyvin suuri määrä mielipidekirjoituksia jää moderoijien hampaisiin: ”Kaikkein varmimpia keskustelun tulehduttajia nimittäin ovat kulttuurin ja yhteiskunnan kipupisteet: uskonnot, seksuaalirikokset, maahanmuuttajat ja homot.” Erääseen edellä mainittuja teemoja yhdistelevään uutisartikkeliin saapuneista viesteistä 80 % sisälsi lehden kirjoitussääntöjen vastaista (ks. luku 4.3) tai lainvastaista sisältöä, joten niitä ei julkaistu. Samassa jutussa kuitenkin todetaan: ”HS.fi:n viestejä seulomalla selviää nopeasti, että hylättyjä on useimmissa ketjuissa varsin vähän.” Epäilemättä suuri määrä hylätyistä kirjoituksista liittyy juuri edellä mainittuja aihepiirejä koskeviin kirjoituksiin, mutta niitä löytynee lähestyvien eduskuntavaalien vuoksi myös politiikan parista. On huomattava, että HS.fi:n keskusteluissa kritisoidaan paljon lehden epäloogiseksi väitettyä, tietynlaisia mielipiteitä syrjivää moderointilinjaa.

Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa käyttäjien mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa perustuu ensisijaisesti toisen käyttäjän viesteihin vastaamiseen, mutta kuka tahansa voi myös ”suositella” jo julkaistuja viestejä. Suosittele tarkoittaa samaa kuin

yleisemmin keskustelupalstoilla käytössä oleva ”like”, eli kun käyttäjä pitää jonkun viestin sisällöstä, hän klikkaa viestin yhteydessä olevaa ”suosittele”-linkkiä ja palsta laskee klikkausten määrän yhteen. Pidetyimmät viestit ilmestyvät lehden ”päivän suosituimmat viestit”-laatikkoon, joka näkyy kaikille mitä tahansa viestiketjua selaaville henkilöille. Ajan myötä, uutisen vanhetessa, suositelluimmat viestit poistuvat kyseiseltä listalta. Koska suosittelijoiden henkilöllisyyttä saati sitä, onko suositusröypyn takana yksi ja sama ihminen, ei voi mitenkään selvittää, on näiden suositusten merkitys epämääräinen eikä niistä voi luotettavasti vetää mitään johtopäätöksiä.

Tavallaan

Jalmary Suuri 07.04.2011 10:25

Suosittelen (15)

Asiaton viesti

vastaus viestiin: **Vaalit**

Joku vaan taas 07.04.2011 09:48

Jos asia menee yli vaalien, pelottavinta on, että persut olisi silloin asiaa hoitamassa.

Tavallaan mutta suomen kannalta lopputulos olisi varmasti parempi kuin näiden nykyisten suharien.

[↩ Vastaa](#) [Osallistu keskusteluun](#)

Pakko äänestää

En hyväksy enää 07.04.2011 10:35

Suosittelen (36)

Asiaton viesti

Tämä menee jo todella huonon farssin puolelle. Saksalaiset ja Ranskalaiset hoitakoot oman pankkikriisinsä niin kuin Suomessa aikoinaan tehtiin ja Portugali, Irlanti ja Kreikka hoitakoot omat taloutensa. Jos näille vilunkinikkareille jotain lainataan, niin vakuudet pitää olla samaa luokkaa kuin minullakin asuntoa ostaessa. Eli reippaasti yli 100% käyvästä arvosta. Kreikan on varmaan annettava miljardilainojensa vakuudeksi jokin pieni saari ja ehkä Portugali keksii realisoida jotain omaisuuttaan.

Kuva 4. Esimerkki HS.fi-verkkopalstalla käytävästä keskustelusta ja sen visuaalisesta ilmeestä

Helsingin Sanomien kommenttien ulkoasu on siisti ja koostuu ensin kommentin otsikosta, sitten nimimerkistä, päiväyksestä ja lopuksi itse kommentista (kuva 4). Vastata voi tiettyyn viestiin tai osallistua keskusteluun viittaamatta mihinkään aiempaan viestiin. Suosittelevajärjestelmän avulla voi ”antaa äänensä” kommentille, jonka kanssa on samaa mieltä.

Helsingin Sanomien kohdalla en ottanut aineistoon mukaan Oma Kaupunki -sivuston uutisia: vaikka molempien julkaisuiden tuoreimmat uutisotsikot löytyvät saman palvelun alta sulavasti toisiinsa sekoittuneena, kyseessä on merkittävästi emolehdestä erottuva paikallisjulkaisu, jota oletettavasti lukee ja kommentoi erilainen käyttäjäjoukko.

5.2.2 Verkkokeskustelut Digitoday.fi-keskustelupalstalla

Digitoday.fi on vuonna 2000 perustettu suomalainen digitaalitalouden verkkojulkaisu, joka uutisoi ja analysoi tietotekniikan, tietoliikenteen, finanssimaailman ja media-alan ilmiöitä ja tapahtumia. Verkkojulkaisu keskittyy ICT-sektorin tapahtumiin ja raportoi perinteisen talouden ponnisteluista kohti digitaalista maailmaa. Sivusto julkaisee verkkopalvelussaan myös usean alan ammattilaisen kolumneja ja blogeja. Lehteä kustantaa Taloussanomat, ja se kuuluu Sanoma News -konserniin. Lehden toimittajakunta koostuu viidestä henkilöstä. (www.digitoday.fi.)

Digitoday.fi-verkkosivusto on noussut kohtalaisen suosituksi suomalaisten tietotekniikan alan uutissivustojen kentällä. Tähän lienee vaikuttanut Sanoma News -konsernin tuki, koska saman konsernin verkkojulkaisut ovat yleensä toisiinsa vahvasti kytkeytyneitä. Kytkeytymistä edistävät sivustojen mainosbannerit, jotka esimerkiksi listaavat niin sanottujen sisarjulkaisujen kuumimpia uutisaiheita, minkä vuoksi ihmiset pystyvät näin liikkumaan kätevästi sivustolta toiselle.

Digitodayn keskustelupalstalla julkaistaan normaalina arkipäivänä 5–15 uutta uutista, viikonloppuisin sekä niin sanottuina juhlapäivinä hieman vähemmän tai ei lainkaan. Oletettavasti Digitoday.fi -sivustolla vierailevista käyttäjistä merkittävä osa vierailee sivustolla päivittäin, koska sivustolle tullaan lukemaan alan uusimpia uutisia. Palstalla on HS.fi:n tapaan käytössä suosittelujärjestelmä peukku ylös tai alas -muodossa, mutta keskustelijoiden kommentteista päätellen on selvää, että sitä väärinkäytetään paljon. Peukut eivät kuulu tutkimukseni aihepiiriin, mutta ne itsessään synnyttävät joskus keskusteluun kommentteja.

” Apsit lähettävät tiedot eteenpäin. 👍 46 💬 3

Hellitä vähän sen foliopipon kanssa.

5.4.2011 15:18 ” Lainaa ✕ Ilmoita asiaton viesti

” Mitenkäs Nokian sovelluskehitysympäristöt, vai 👍 52 💬 1
 onko tämä taas näitä USA-peräisiä
 "tutkimuksia", joissa ignoroidaan täysin käyttöjärjestelmät,
 jotka eivät lähetä CIA/NSA/FBI:lle käyttäjän paikkatietoja ja
 muuta puhelimen sisältöä? Tarkoitus on ohjata käyttäjät em.
 virastojen hyväksymien vakoilulaitteiden käyttäjiksi.

*Yllättäen Blackberry oli mainittu, vaikka sen ei tiedetä
 toimittavan käyttäjän yksityisiä tietoja "mainostajille?"*

"lähetä CIA/NSA/FBI:lle käyttäjän paikkatietoja ja muuta puhelimen
 sisältöä? "
 Saisko todisteita tästä?

TW

5.4.2011 15:20 ” Lainaa ✕ Ilmoita asiaton viesti

Kuva 5. Esimerkki Digitoday.fi -verkkopalstalla käytävästä keskustelusta ja sen visuaalisesta ilmeestä

Digitoday.fi:n keskusteluohjeissa todetaan, että viestit ilmestyvät palstalle lähes välittömästi niiden lähettämisen jälkeen, joten moderointi toimii ainoastaan jälkikäteen. Tällöin, toisin kuin HS.fi:n keskustelupalstalla, seulasta pääsee helpommin läpi mitä tahansa kommentteja. Kuvasta 5 näkee, että Digitodayn keskusteluareenan yleisilme on varsin selkeä. Teksti on joko mustaa tai harmaata valkoisella pohjalla. Nimimerkin rekisteröinti ei ole pakollista. Jokaiseen kirjoitettuun kommenttiin liitetään peukkujärjestelmä, jonka avulla sivustolla vierailijat voivat arvottaa keskustelijoiden kommentteja.

5.3 Vuorovaikutteisuus uutis keskustelupalstoilla

Tässä luvussa analysoin molempien verkkosivustojen kommenttiketjujen interaktiivisuuden tasoa. Viestiketjujen tuli olla tarpeeksi vanhoja jotta keskustelua oli ehtinyt syntyä, joten valitsin mukaan vain uutisia, joita ei ole julkaistu kahden viimeisen vuorokauden aikana. Kuten Schuth et al. (2007) kommenttiketjuja koskevassa tutkimuksessaan totesivatkin, keskustelu on vilkkainta juuri kahden ensimmäisen vuorokauden aikana. Niin ikään sivustojen keskusteluja havainnoimalla voidaan olettaa, että aktiivista keskustelua on tämän ajan jälkeen käyty, mikäli sellaista on syntyäkseen.

Taulukko 7. Keskustelun aktiivisuuden taso Digitoday.fi ja HS.fi -keskustelupalstoilla

Keskusteluvilkkaus	Helsingin Sanomat	Digitoday	Yht.
Aktiivista keskustelua	10 / 50 %	18 / 90 %	28 / 70 %
Ei varsinaista keskustelua	5 / 25 %	2 / 10 %	7 / 17,5 %
Ei kommentteja	5 / 25 %	0 / 0 %	5 / 12,5 %
Yht.	20 / 100 %	20 / 100 %	40 / 100 %

Taulukko 7 kuvaa keskusteluiden aktiivisuuden tasoa molemmissa lehdissä. Ensimmäiseen ryhmään lukeutuvat uutiset, joissa käytiin aktiivista keskustelua. Toiseen ryhmään laskin uutiset, joihin oli tullut 1-4 vastausta, mutta varsinaista lukijoiden välistä keskustelua ei ollut syntynyt. Viimeisessä ryhmässä ovat uutiset, joita ei kommentoitu lainkaan.

Tarkastelemalla 20 uutiskeskustelua Helsingin Sanomien ja Digitodayn uutissivustoilla kävi ilmi, että keskustelu on viestien määrällä mitattuna verrattain aktiivista, tosin viestien kokonaisuudessa ilmeni suuri ero. Digitodayn kohdalla jokaisessa keskusteluketjussa kommentteja oli vähintään neljä kappaletta ja aktiivisimmassa keskusteluketjussa niitä oli 83. Kommenttien määrä yhtä uutisotsikkoa kohden on Helsingin Sanomien keskustelupalstalla selkeästi Digitodayn vastaavaa pienempi. Syynä tälle saattaa olla uutisten laajempi aihepiiri. Lisäksi Helsingin Sanomien uutisten julkaisutiheys on selvästi Digitodayn vastaavaa suurempi. Helsingin Sanomien kohdalla voidaan todeta, että uutisotsikoista löytyy kohtalainen osuus sellaisia joihin ei vastata lainkaan. HS.fi:ssä yhdestä neljään vastausta keränneitä ketjuja oli viisi kappaletta, kun Digitodayn verkkokeskusteluissa niitä oli kaksi kappaletta. Pidän otannan määrää riittävänä siksi, koska tarkoitus oli saada yleiskuva keskusteluiden vuorovaikutteisuuden tason eroavaisuuksista, eikä tehdä analyysia prosentin kymmenysten tarkkuudella. Jotta kyse ei tässä kohtaa ole jostakin hetkittäisestä ilmiöstä kyseisen verkkosivuston elinkaarella, varmistin tuloksen tarkastelemalla runsaasti tätä vanhempien viestiketjujen pituuksia aineiston keruun aikarajan ulkopuolelta, ja päädyin samaan lopputulemaan.

Asynkronisille uutiskeskusteluille tyypillinen ongelma on, että viestien välistä suhdetta voi olla vaikeaa hahmottaa, koska uutiskeskusteluiden visuaalinen rakenne on lähes aina ”pötkömäinen”. Käyttöliittymä ei anna mahdollisuutta nähdä, mitkä viestit on tarkoitettu vastaukseksi millekin kommentille, vaan se on itse pääteltävä. Tämä on helppoa silloin, kun viestissä lainataan suoraan toista keskustelijaa ja sen jälkeen kommentoidaan lainattua tekstiä, mutta kaikki eivät lainausta välttämättä käytä. Viestit, joissa lainauksia tai viittausta nimimerkkiin ei ole, voivat silti olla jollekin kohdennettuja, joten asian selvittämiseksi

täytyy lukea viestin koko sisältö ja sen jälkeen arvioida, oliko viestin kirjoittamisen perimmäisenä motiivina jonkun toisen keskustelijan kirjoitus.

Taulukossa 8 käsittelen verkkolehtien kommenttien interaktiivisuutta. Digitodayn tapauksessa aineisto on kerätty aikavälillä 13.12.2010–15.12.2010 vähintään kaksi vuorokautta vanhoista keskusteluketjuista. Uutisen itsensä sekä keskusteluketjujen keskimääräinen elinikä lienee ajankohtaisuuteen pyrkivällä tietotekniikan uutissivustolla verrattain lyhyt: uusia keskustelunaiheita ilmestyy joka päivä. Näyttääkin siltä, että uutisaiheen on oltava todella kiinnostava ja ajankohtainen, jotta siitä käydään aktiivista keskustelua vielä 4–5 päivän kuluttua sen julkaisemisesta. Olen liitteissä 1 ja 2 eritellyt tutkimani aineiston tarkemmin ketjukohtaisesti niiden aihekommenttien, reaktiivisten ja vuorovaikutteisten viestien määrän perusteella.

Helsingin Sanomien keskusteluketjuista poimin aineiston 29.12.2010 käydyistä uutiskeskusteluista. Aineisto poimittiin sattumanvaraisesti 20 peräkkäisen viestiketjun kommenttien pohjalta (ks. Liite 2). Keskustelut saattoivat olla aihepiiriltään mitä hyvänsä, mutta merkittävä osa niistä liittyi sattumalta politiikkaan. Politiikkaan liittyvät aktiiviset keskustelut ovat Helsingin Sanomille tyypillisiä.

Monologinen viesti tarkoittaa viestiä, joka on yleisölle näkyvillä, mutta johon ei reagoida. Viesti on reaktiivinen, kun siihen reagoidaan vastaamalla, ottamatta kuitenkaan näkyvällä tavalla huomioon muita edellä julkaistuja kommentteja. Lopuksi vuorovaikutteisessa viestiketjussa keskustelija huomioi viestissään useita edeltäviä kommentteja. (Rafaeli & Sudweeks 1998.)

Taulukko 8. Vuorovaikutteisuuden vertailu Digitoday.fi ja HS.fi-verkkolehtien välillä

	Viestien määrä	Aihekommentit	Reaktiiviset viestit	Vuorovaikutteiset viestit
HS.fi				
Yhteensä	249	115	114	20
%-osuus		46,2 %	45,8 %	8 %
Digitoday.fi				
Yhteensä	520	301	188	31
%-osuus		57,9 %	36,1 %	6 %
Yhteensä (%)		54,1 %	39,3 %	6,6 %
Yht. kpl / ketju	38,5	20,8	15,1	2,6

Tuloksissa huomiota herättävää on Digitodayn keskusteluissa merkittävästi suurempi aiheviestien ja vastaavasti matalampi reaktiivisten viestien osuus. HS.fi-keskustelupalstalla reaktiivisten viestien osuus oli noin 10 prosenttiyksikköä Digitodayn vastaavaa korkeampi, eli HS.fi-palstan keskustelijat vastasivat hieman innokkaammin kanssakeskustelijoidensa viesteihin. Pelkästään itse uutista kommentoivia viestejä oli Digitodayn keskustelupalstalla noin 12 prosenttiyksikköä enemmän kuin HS.fi-palstalla. Kuten edellä on todettu, Digitodayhin lähetettyjä viestejä voi luonnehtia jonkin verran enemmän uutisten kommentointiin liittyviksi. Helsingin Sanomien uutiskeskustelujen luonnetta ei voi kuvailla uutisaiheessa pitäytyväksi tai reaktiiviseksi, koska molempien osuus oli lähestulkoon sama. Epäilen etukäteismoderoinnin olevan suurin selittävä tekijä sille, miksi keskustelu Helsingin Sanomien keskustelupalstalla oli hieman vuorovaikutteisempaa.

Yleisemmällä tasolla voidaan havaita, että uutiseen liittyvät kommentit ovat määrällisesti mitattuna yleisimpiä. Myös reaktiivisia viestejä ilmenee verkkouutiskeskusteluissa varsin tiheään. Tarkasteltaessa koko aineistoa on jokaisessa viestiketjuissa keskimäärin 19,3 viestiä, joista 10,4 on aihekommenttia, 7,6 reaktiivisia viestejä ja 1,3 puolestaan aidosti vuorovaikutteisia viestejä.

Tuloksia voi yleistää koskemaan muitakin verkkokeskusteluja. Teen tuloksista sen johtopäätöksen, että aito vuorovaikutteisuus ei ole uutiskeskusteluissa yleistä erityisesti silloin, kun verrataan vaikkapa rajatun käyttäjäryhmän oppimisympäristöihin. Keskusteluryhmän koolla on vaikutusta vuorovaikutteisuuden määrään: mikäli kyseessä on määrällisesti rajattu ryhmä tai entuudestaan toisensa tuntevat ihmiset, näyttää se synnyttävän enemmän vuorovaikutusta.

5.4 Uutiskeskustelupalstan kommenttien asiallisuus

Kolmannen tutkimuskysymykseni tarkoituksena on erotella keskusteluketjujen asiaan liittyvät kommentit asiaan liittymättömistä ja tutkia, mitä asioita niistä nousee esiin. Aineisto ei koostu samoista kommenttiketjuista kuin edellä, vaan eri ajanjaksoilta valitsemistani 15 uutiskeskusteluketjusta. Aineisto on kerätty ajalta 17.2-19.2.2011. Kriteerinä oli, että kussakin ketjussa on oltava vähintään 20 siihen jätettyä kommenttia, jotta keskustelu olisi todennäköisimmin ehtinyt niin sanotusti avautua. Tämä johtuu siitä, että aineistoa rajatessani havainnoin, että ensinäkemältä asiattomaksi luokiteltavia kommentteja esiintyy useammin pitkiksi venyneissä keskusteluketjuissa, jolloin keskustelijoilla on enemmän aikaa ja mahdollisuuksia vuoropuheluun toistensa kanssa. Pitkissä keskusteluissa on luonnollisesti enemmän kommentteja ja täten enemmän asiasisältöä, johon muut keskustelijat voivat tarttua. Ketjujen pituudella on siten taipumusta lisätä interaktiivisuuden määrää keskusteluissa.

Selvitän seuraavassa asiattomuuden eri ilmenemismuotoja. Olen lukenut jokaisen keskustelun ensin kokonaan ja erotellut sitten syitä sille, miten asiattomuus ilmenee. Lopuksi olen listannut havaintoni taulukkomuotoon. Ensin luokitteleni asiattomuudet esimerkein havainnollistettuna:

1) Aiheeseen liittymätön viesti

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat itse uutisjutun perusteella asiaan liittymättömät kommentit, joita ei lisäksi ole kohdistettu kenellekään toiselle keskustelijalle, kuten esimerkiksi seuraava:

- (2) Brandi on varmaan luotu heliumilla nyt siitä tyhjennetään.
- (3) Kyllä meidän pitää pystyä asumaan ja elämään oleellisesti halvemmalla täällä. Jotta me suomalaisetkin IT-duunarit saadaan töitä.

Kommentit 4 ja 5 liittyivät uutiseen, jossa keskusteltiin Nokian uuden puheenjohtaja Stephen Elopin osakeomistuksista. Alkuperäisen uutisen luettuani katsoin, etteivät ne liittyneet millään tavoin uutisessa ilmeneviin seikkoihin

2) Provosointi (trollaaminen ja fleimaaminen)

Provosointi on yleinen ilmiö monilla internetin keskustelupalstoilla. Sillä tarkoitetaan tahallisesti väärään informaatioon perustuvaa viestintää, jonka tarkoituksena on kerätä huomiota ja saada vastapuolessa aikaan jokin negatiivinen reaktio. Trollaajan perimmäinen tarkoitus on saada keskustelun teema suistettua hedelmättömäksi. Lisäksi trollaajat valitsevat uhreikseen useimmiten naiiveja ja aloittelevia keskustelupalstan käyttäjiä. Fleimaajat käyttävät rajumpia otteita ja kohteena ovat kaikki tiettyä keskustelupalstaa lukevat ja sille kirjoittavat henkilöt, ei vain yhteisön ”heikoimmat”. (Donath 1999.)

- (4) Apple palkkaisi muuten Nokian koodarit mutta ei kannata kun ne on niin huonoja. Applella on parhaat koodarit. Rakastan Applea. Nokiaa vihaan.

Kommentin 4 tarkoitus on kerätä huomiota ja provosoida sivuuttamalla faktat. Kirjoittaja käyttää trollaamisen keinoja provosoidakseen muita kommentoijia. Tutkimissani keskusteluissa trollaajat pääasiassa epäonnistuivat yrityksissään suistaa keskustelua pois asialinjalta: joskus joku tarttui kyllä täkyyn, mutta pitkiä sananvaihtoja ei ilmennyt. Kenties syy on siinä, että trollaaminen keskustelupalstoilla on jo vanha ja helposti tunnistettava ilmiö.

3) Toimittajan/lehden ammattitaidon arvostelu

Aineistosta nousi usein esiin lukijoiden tyytymättömyys jutun kirjoittajaa tai julkaisijaa kohtaan. Juttu voidaan tulkita sisällöltään liian suppeaksi, oleellisia asioita on lukijan mielestä voitu jättää kertomatta, tekstissä voi olla runsaasti kielioppivirheitä, toimittajalla on väärää tietoa tai uutinen poikkeaa merkittävästi lehden aiemmasta linjasta. Esimerkiksi:

- (5) Todennäköisesti sana ”operaattoreille” on jäänyt lauseesta pois.
Digitoday voisi panostaa enemmän artikkeleiden laatuun.

Vaikka korjaukset olisivatkin jutun totuudenmukaisuuden tai vastaavan syyn kannalta ymmärrettäviä, vievät ne silti huomiota pois itse uutisen asiasisällöstä.

4) Toiseen keskustelijaan kohdistuva asiaton kielenkäyttö

Verkkokeskusteluissa on myös mahdollista ilmaista sanottavansa menemättä henkilökohtaisuuksiin, vaikka olisikin joutunut provosoinnin uhriksi tai tunnekuohun valtaan. Henkilökohtaisuuksiin meneminen voi näyttää esimerkiksi tältä:

- (6) Mene nousija-mies hoitoon!

5) Ulkopuoliseen henkilöön kohdistuva asiaton kielenkäyttö

Tähän kategoriaan lajittelen viestin silloin, kun siinä arvostellaan palstan ulkopuolista, usein kuitenkin uutisjutussa mainittua henkilöä poikkeuksellisen avoimesti. Esimerkiksi seuraavasti:

- (7) Uskoo ken tahtoo Elopin puheita!
- (8) Nobody trusts Elop.

6) Voimasanojen käyttö

Tätä helposti tekstin seasta ilmenevää seikkaa ei pidetä laadukkaan verkkokeskustelun tunnusmerkkinä:

- (9) P**ka rauta+pas*a softa=kunnon p**skaa

7) Sarkasmi

Alla oleva esimerkki on sarkasmiksi luokiteltava, koska on yleisessä tiedossa, että vallitseva tilanne on täysin päinvastainen. Tämänäyttöiset kommentit eivät varsinaisesti vie keskustelua eteenpäin.

- (10) Suomen valtteja ovat ehdottomasti kilpailukykyinen palkka ja matalat kustannukset työntekijää kohden, sekä yrityksiä kannustava verotus

Jokaiseen uutiseen liittyy tietty uutisen sisällön määrittämä teema, joka sisältyy tai jää sisältymättä myös sitä seuraavan keskustelun kommentteihin. Poimin keskusteluista virkkeitä, jotka luokittelen asiattomiksi, ja näiden pohjalta selvitän syitä sille, miksi keskustelu mahdollisesti ajautuu pois kulloinkin käsillä olevasta teemasta.

Taulukko 9. Asiattomuudet tyypeittäin luokiteltuna

Asiattomuuden tyyppi	HS (N=15)	Digitoday (N=15)	Yht. (N=30)
Asiaan kuulumattomat viestit	7 / 46,7 %	8 / 53,3 %	15 / 50 %
Provosointi	1 / 6,7 %	9 / 60 %	10 / 33,4 %
Toimittajan arvostelu	1 / 6,7 %	5 / 33,4 %	6 / 20 %
Hyökkäys toista keskustelijaa vastaan	1 / 6,7 %	7 / 46,7 %	8 / 26,6 %
Hyökkäys ulkopuolista henkilöä vastaan	3 / 20 %	5 / 33,4 %	8 / 26,6 %
Voimasanojen käyttö	0 / 0 %	3 / 20 %	3 / 10 %
Sarkasmi	5 / 33,4 %	11 / 73,3 %	16 / 53,3 %
Yht.	18 / 17,1 %	48 / 45,7 %	66 / 31,4 %

Taulukon perusteella voidaan todeta, että ero asiattomuuksien ilmenemistiheydessä lehtien välillä on merkittävä. Tutkimistani Digitodayn viestiketjuista lähes joka toisessa (45,7 %) esiintyi jonkintyyppistä asiattomuutta. Yleisimpiä näistä olivat sarkasmi ja keskustelukumppanin provosointi. Myös asiasisällöltään uutiseen liittymättömiä sekä toista keskustelijaa henkilökohtaisesti arvostelevia kommentteja ilmeni varsin runsaasti.

Helsingin Sanomien harjoittama etukäteismoderointi siivoaa asiattomimmat kommentit pois selvästi tehokkaammin. Kommenttiketjuista 17 % ilmeni jonkintyyppistä asiattomuutta; yleisemmin kommentit olivat asiaa täysin sivuavia tai luonteeltaan sarkastisia. Havaittavissa oli jonkin verran ulkopuolisiin henkilöihin kohdistuvia rajuja tunteenpurkauksia, mutta keskustelut olivat muuten yleisilmeeltään siistejä.

Monilla verkon keskustelupalstoilla on myös omia keskusteluiden sisältöön liittyviä erikoispiirteitään. Digitodayn tapauksessa sellainen on Windows-käyttöjärjestelmiä kohtaan osoitettu väheksyvä asenne ja Mac-laitteita kohtaan osoitettu arvostus. Tämä ilmenee kahdella tapaa: ensinnäkin jälkimmäistä arvosteleva viesti saa osakseen suuren määrän alaspäin osoittavia kannatuspeukkuja, ja toisekseen tällaiset viestit kirvoittavat herkästi uusia kommentteja, jotka vievät keskustelua asiattomaan suuntaan. Toki tässäkin tapauksessa peukut voidaan jättää omaan arvoonsa, vaikka ne ovatkin yksi keskeinen keskustelupalstan ominaisuus.

Listasin yleisimmät asiattommiksi tulkittavat viestityypit viestiketjuittain taulukkomuotoon (ks. liitteet 3-4). Yksi kategoriaan kuuluva viesti riittää tuomaan merkinnän taulukkoon. Jos kuitenkin jokin viestityyppi keskusteluketjussa oli silmiinpistävän yleinen (vähintään 4 tiettyä asiattomuutta edustavaa viestiä), olen merkinnyt sen liitteessä kahdella ruksilla.

Yleisimpiä ilmiötä Digitodayn keskusteluympäristössä ovat provosoinnin ja sarkasmin käyttö tehokeinoina. Myös toimittajan työn jälkeen arvosteltiin varsin kärkkäästi, ja lisäksi ketjuista löytyi runsaasti viestejä, joiden keskeinen sanoma ei liittynyt millään tavalla kyseessä olevan uutisen sisältöön. Kanssakeskustelijan kimppuun hyökättiin toisinaan rajuin sanankääntein, tosin vain pieni osa dialogiksi äityneistä väittelystä piti sisällään esimerkiksi voimasanojen käyttöä.

Koska HS.fi:n keskusteluissa selvästi eniten keskustelua herättävät poliittiset, erityisesti kotimaan politiikkaan liittyvät uutiset, sattui suuri osa aineistostani koostumaan juuri politiikan uutiskeskusteluista. Poliittisiin keskusteluihin kuuluu vastapuolen piikittely, ja keskustelut muotoutuvat usein eri poliittisia tahoja kannattavien henkilöiden keskinäisiksi väittelyiksi.

HS.fi-kommenttipalstalla silmiinpistävintä oli toisiin keskustelijoihin kohdistuneen arvostelun ja voimasanojen käytön vähyys, mikä johtunee tiukasta moderointilinjasta.

Ulkopuolisten tahojen voimakasta arvostelua esiintyi lähinnä vain ajankohtaisissa poliittisissa aiheissa. Sarkasmia viljeltiin kohtalaisesti, kuitenkin vähemmän kuin Digitodayn kohdalla, ja aihetta sivuavia puheenvuoroja ilmeni muuten asiallisessa ympäristössä verrattain tiheään. Toimittajaan tai jutun esitystapaan kohdistui Digitodayhin verrattuna hyvin vähän kritiikkiä.

Kaiken kaikkiaan vertailu selkeytti lehtien moderointilinjojen välistä eroa. Digitodayn kommentteissa sallitaan lyhyet ja töksähtävät, aiheeseen vain kaukaisesti liittyvät tokaisut ja niistä syntyvät debatit, astetta karkeampi kielenkäyttö, toimittajien arvostelu sekä provosointi. Epäilemättä kaikkein törkeimmät kommentit siivotaan molempien lehtien tapauksessa pois.

5.5 Yhteenvetoa

Tässä luvussa vedän kolmen tutkimuskysymyksen tulokset yhteen. Tutkimistani 33 lehdestä 24 (73 %) oli mahdollista kommentoida kaikkia uutisia niiden välittömässä yhteydessä. Näistä lehdistä kuuteentoista (67 %) oli mahdollista kirjoittaa rekisteröitymättä. Edelleen, vain kolme (17 %) aineiston kuudestatoista lehdestä vaati omalla nimellä esiintymistä.

Keskusteluaktiivisuudessa ero lehtien välillä oli varsin selkeä. Helsingin Sanomien kohdalla aktiiviseksi luokiteltavia keskusteluketjuja oli 50 % kun Digitodayn vastaava määrä oli 90 %. Digitodayn kohdalla jokaisessa keskusteluketjussa kommentteja oli vähintään neljä kappaletta ja aktiivisimmassa keskusteluketjussa niitä oli 83. Kommenttien määrä yhtä uutisotsikkoa kohden on Helsingin Sanomien keskustelupalstalla selkeästi Digitodayn vastaavaa pienempi. Tuloksissa huomiota herättävää oli lisäksi Digitodayn keskusteluiden merkittävästi suurempi aiheviestien ja vastaavasti matalampi reaktiivisten viestien osuus. HS.fi-keskustelupalstalla reaktiivisten viestien osuus oli noin 10

prosenttiyksikköä Digitodayn vastaavaa korkeampi, eli HS.fi-palstan keskustelijat vastasivat hieman innokkaammin kanssakeskustelijoiden viesteihin.

Digitodayn viestiketjuista 45,7 % ilmeni jotain asiattomuuden tyyppiä. Helsingin Sanomien keskustelupalstalla vastaava luku oli 17 %. Yleisimpiä ilmenneistä asiattomuuksista olivat sarkasmi ja keskustelukumppanin provosointi. Myös asiasisällöltään uutiseen liittymättömiä sekä toista keskustelijaa henkilökohtaisesti arvostelevia kommentteja ilmeni varsin runsaasti.

HS.fi-kommenttipalstalla silmiinpistäväntä oli toisiin keskustelijoihin kohdistuneen arvostelun ja voimasanojen käytön vähyys, mikä johtunee tiukasta moderointilinjasta. Ulkopuolisten tahojen voimakasta arvostelua esiintyi lähinnä vain ajankohtaisissa poliittisissa aiheissa. Sarkasmia viljeltiin kohtalaisesti, kuitenkin vähemmän kuin Digitodayn kohdalla, ja aihetta sivuavia puheenvuoroja ilmeni muuten asiallisessa keskusteluympäristössä verrattain tiheään. Toimittajaan tai jutun esitystapaan kohdistui Digitodayhin verrattuna hyvin vähän kritiikkiä.

Verrattaessa näiden kahden julkaisun eroja asiallisuuden suhteen, tutkimus paljasti lehtien moderointilinjojen välisen eron. Digitodayn kommentteissa sallitaan helpommin lyhyet ja töksähtävät, aiheeseen vain kaukaisesti liittyvät tokaisut ja niistä syntyvät väittelyt, astetta karkeampi kielenkäyttö, toimittajiin kohdistuva arvostelu sekä provosointi. Epäilemättä on selvää, että kaikkein törkeimmät kommentit siivotaan molempien lehtien toimesta etukäteen pois. Kuten todettua, eroja kuitenkin löytyi siitä, mihin tämä raja vedettiin.

6 LOPPUPOHDINNAT

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin uutisten kommentointikeskusteluiden tilaa kotimaisissa uutisverkkolehdistä. Selvitin ensimmäisessä vaiheessa millaisia ratkaisuja kommentoinnin mahdollistamiseen liittyen verkkolehden sivuilta löytyy sekä kuinka yleisiä erilaiset kommentointitavat ovat, ja selvensin muita palstalle kirjoittamiseen liittyviä seikkoja. Seuraavassa vaiheessa tutkin Digitoday.fi-verkkolehden ja Helsingin Sanomien verkkoversion keskusteluiden interaktiivisuuden tasoa, eli selvitin lukijoiden keskinäisen keskusteluhalukkuuden määrää tarkoitukseni saada tietoa vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden ilmenemisestä. Lopuksi tutkin vielä näiden kahden verkkolehden verkkokeskusteluiden asiallisuutta sisällönanalyysin menetelmin. Tavoitteena oli tunnistaa erilaisia asiattomuuden ilmenemismuotoja ja tehdä havaintoja siitä, kuinka yleisiä ne ovat.

Halusin tutkimukseni kautta tuoda esiin ajankohtaisen aiheen eli verkkolehden uutiskeskustelut. Verkkouutisia luetaan yhä enenevässä määrin, koska niillä on kyky välittää viime hetken uutisia ja ilmiöitä sanomalehteä nopeammin kuvalla, videolla ja äänellä varustettuna. Myös uutisten kommentointi on useimmilla uutissivustoilla näkyvä ilmiö ja analysoinkin juuri näiden keskusteluiden piirteitä, tässä tapauksessa niiden ilmenemistä, interaktiivisuutta ja asiallisuutta.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, kuinka kommentointimahdollisuus on uutisverkkolehdistä toteutettu. Toiseksi kysyin, minkä tyyppisiä uutiskeskustelut ovat interaktiomittaristolla tarkasteltuna. Kolmas kysymys oli, minkä tyyppisiä asiattomuuksia uutiskeskusteluissa ilmenee ja lopuksi, onko erilaisilla moderointitavoilla vaikutusta asiattomuuksien ilmenemiseen kommentoissa.

Aineistoksi ensimmäistä tutkimuskysymystä varten valitsin kattavan määrän levikiltään erisuuruisia kotimaisia uutisverkkolehtiä. Tarkoitus ei ollut tutkia jokaista maakuntatason

uutislehteä, mutta kuitenkin tarpeellinen määrä, jotta tuloksista saattoi tehdä yleistyksiä. Toisen, kolmannen ja neljännen tutkimuskysymyksen aineistona olivat Helsingin Sanomien verkkolehden ja Digitoday.fi-uutispalvelun uutiskeskustelut.

Kommenttipalstojen liittyen tutkimuksesta ilmeni, että vuoden 2011 alussa selvästi suurin osa pienemmistäkin lehdistä tarjoaa kommentointimahdollisuuden välittömästi uutisten yhteydessä. Rekisteröitymistä puolestaan vaati noin joka viides ja omalla nimellä esiintymistä ainoastaan noin joka kuudes verkkolehti. Tuloksista voi päätellä, että suomalaiset uutisverkkolehdet ovat ottaneet kommentointimahdollisuudet laajalti käyttöön, ja niiden hyödyntäminen ei vaadi kohtuuttomasti aikaa ja vaivaa. Selvisi myös, että osa verkkolehdistä on päätenyt keskustelupalstamaiseen toteutustapaan, jossa uutisketjun avaaminen jostakin verkkosivulla julkaistusta uutisesta on usein jätetty lukijan vastuulle. Tutkimukseen valituista verkkolehdistä seitsemällä ei ollut käytössään kommentointiosioita. Mitään yhtenäistä syytä tälle ei tämän tutkimuksen puitteissa voida osoittaa.

Uutiskeskusteluissa yleisimpiä viestityyppejä ovat uutisaihetta kommentoivat viestit, mutta myös reaktiivista vuorovaikutusta näkyy paljon. Helsingin Sanomien keskusteluissa reaktiivisia viestejä ilmeni enemmän kuin Digitodayn kohdalla, mikä tarkoittaa, että muiden keskustelijoiden viesteihin vastattiin innokkaasti, mutta varsinainen keskustelijoiden välinen vuorovaikutus jäi Rafaelin ja Sudweekin (2007) asteikon perusteella Digitodayta vähäisemmäksi. Ero ei kuitenkaan ole merkittävä.

Juuri etukäteismoderoinnin tuomien mahdollisten eroavaisuuksien vuoksi tutkin vielä asiattomuuksien ilmenemistä Digitoday.fi ja HS.fi-uutispalveluissa ja tarkastelen moderoinnin vaikutusta näihin. Poimin molemmista lehdistä tietyltä aikaväliltä 15 keskusteluketjua uutisen aihepiiriin katsomatta. Luin aluksi kaikki viestit läpi, minkä jälkeen erottelin erilaisia asiallista keskustelua rikkovia kommentityyppejä ja kategorisoin niitä taulukkomuotoon.

Yleisesti ottaen vaikutelmaksi moderoinnista jäi, että Helsingin Sanomat pyrkii jo suuren lukijamääränsä vuoksi siistimään kommenttejaan huomattavasti Digitodayta tehokkaammin. Kommenttiketjut ovat osa jokaisen verkkolehden itsestään ulospäin antamaa kuvaa, ja laadukkuuteen pyrkivä julkaisu on tässä tapauksessa ottanut tämän huomioon. Digitodayn kommenttiketjuissa asiattomuudet häiritsevät keskustelua. Digitoday sallii suuren määrän sellaisia kommentteja, jotka eivät menisi Helsingin Sanomien etukäteismoderoinnin läpi. Näen selvän syy-yhteyden lehden laadukkuuteen pyrkimisen ja kommenttipalstan moderoinnin tason välillä.

Jatkotutkimuksen suhteen voitaisiin keskittyä vielä syvällisempään keskusteluiden sisällön tutkimiseen esimerkiksi niissä ilmenevien teemojen pohjalta. Rajasin ne tutkimuksen ulkopuolelle, mutta olisi kiinnostavaa tutkia esimerkiksi poliittisten uutiskeskusteluiden interaktiivisuutta ja keskustelijoiden niissä käyttämiä argumentteja. Näissä keskusteluissa on paljon muutakin tutkittavaa.

Verkossa toimiva lehti voisi vakavasti miettiä, voisiko interaktiivisuuden kasvattaminen tuoda uusia mahdollisuuksia parantamaan eritoten uutisten kommentointi- ja keskustelumahdollisuuksien niukkuuteen, olemattomuuteen tai vaikkapa heikkoon toteutukseen. Joku voi myös katsoa heikkotasaisen julkisen verkkokeskustelun heikentävän lehden uskottavuutta.

Varsinaisten tutkimuskysymysten lisäksi voitaisiin pohtia lehtien toimituksellisia realiteetteja ja syitä, miksi erilaiset kommunikaatiotavat lehden ja lukijan välillä ovat siinä asemassa kuin ne ovat. On oleellista kysyä 1) Millaisessa asemassa olevat lehdet luovat verkossa suoria keskusteluyhteyksiä lukijoihin päin vai tapahtuuko ajatustenvaihto perinteisesti vain painetun version lukijoiden palstan sekä sähköpostin/puhelinviestinnän kautta? 2) Kuinka aktiivinen lehti on keskusteluyhteydessä lukijoihinsa päin, ts. ottaako se itse osaa keskusteluihin?

Ensimmäiseen kysymykseen vaikuttaa oleellisesti lehden asema kotimaan sanomalehtien pelikentällä, eli käytännössä sen levikki. Voitaisiin pitää outona, mikäli maakuntien päälehdet ja sitä suuremmat toimijat eivät olisi kuuntelemassa lukijoitaan myös verkossa. Toisaalta pienissä lehdissä pohditaan tarkkaan, kuinka paljon verkkolehteen kannattaa panostaa. Päätökset tehdään yleensä lukijamäärän ja taloudellisten resurssien pohjalta: vaikka keskusteluyhteyden tekninen toteutus ei olisi kallista, on mietittävä, kuinka järkevää sen toteuttaminen on. Ihmisten keskusteluhalukkuus suuntautuu usein valtakunnan ja maakunnan suurimpilevikkisiin lehtiin, koska niiden uutistarjonta on laajempi ja niiltä löytyy enemmän kansakeskustelijoita. Toisaalta paikalliset uutiset voivat saada aikaan pitkiäkin keskusteluketjuja, koska ihmiset suhtautuvat usein itseä koskettaviin uutisiin ja tapahtumiin huomattavasti tunnepohjaisemmin.

LÄHTEET

- Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit*. Joensuu: Joensuun Yliopisto.
- Baym, Nancy (2000). *Tune in, Log on. Soaps, Fandom and Online Community*. Thousand Oaks & London & New Delhi. Sage Publishing.
- Bruns, Axel (2007). *Prodosage: Towards a Broader Framework for User-Led Content Creation*. Creativity & Cognition Conference, Washington D.C., USA.
- Crosby, Kip (1995) [online]. *Convivial Cybernetic Devices. The Analytical Engine*. Computer History Association of California. [lainattu 17.3.2011]. Saatavilla: <http://www.opencollector.org/history/homebrew/engv3n1.html>.
- Davidson-Shivers, Gayle, Muilenburg, Liy & Erica Tanner (2001): *How do students participate in synchronous and asynchronous online discussions?* Journal of Educational Computing Research 25 (4) s. 351–366.
- Donath, Judith S. (1999). *Identity and deception in the virtual community*. M. A. Smith ja P. Kollock (toim.). *Communities in cyberspace*, s. 29-59. London: Routledge.
- Erickson, Thomas (1997) [online]. *Social Interaction on the Net: Virtual Community as Participatory Genre. Proceedings of the Thirtieth Hawaii International Conference on System Sciences*, January 6-10, 1997, Maui, Hawaii. [Lainattu 17.3.2011]. Saatavilla: http://www.pliant.org/personal/Tom_Erickson/VC_as_Genre.html.
- Erlin B., Norazah Yusof & Azizah Abdul Rahman (2009) [online]. *Analyzing Online Asynchronous Discussion Using Content and Social Network Analysis*. Universiti Teknologi Malaysia. [Lainattu 17.3.2011]. Saatavilla: <http://www.computer.org/portal/web/csdl/doi/10.1109/ISDA.2009.40>.
- Halliday, Josh (toim.) 2010 [online]: *The Guardian: Times loses almost 90% of online readership*. [Lainattu 8.3.2011]. Saatavilla: <http://www.guardian.co.uk/media/2010/jul/20/times-paywall-readership>.
- Heinonen, Marja (2010). *Verkkomedian käyttö ja tutkiminen*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto: viestinnän laitos.
- Herring, Susan (1996): Introduction. – Susan Herring (toim.), *Computer-Mediated Communication: Linguistic, social and cross-cultural perspectives* s. 1–10. Amsterdam: Benjamins.

- Herring, Susan (1999): *Interactional coherence in CMC*. Journal of Computer-Mediated Communication 4 (4).
- Herring, Susan (2001): *Computer-mediated discourse*. – Deborah Schriffin, Deborah Tannen & Heidi E. Hamilton (toim.), *The Handbook of Discourse Analysis* s. 612–634. Malden: Blackwell.
- Hong, Liangjie & Brian D. Davison (2009): *A Classification-based Approach to Question Answering in Discussion Boards*. Lehigh University. USA.
- Julkisen Sanan Neuvosto (2010a). [online]. *Päätös jutussa 4383/SL/10*. Lainattu 17.3.2010: <http://www.jsn.fi/sisalto/?id=6479>.
- Julkisen Sanan Neuvosto (2010b). [online]. *Päätös jutussa 4358/SL/10*. Lainattu 17.3.2010: <http://www.jsn.fi/sisalto/?id=5367>.
- Karjalainen (2010) [online]. Lainattu 16.12.2010: <http://www.karjalainen.fi/Karjalainen/Mielipiteet/index.html>.
- Kivioja, Pasi (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa* [online]. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimusyksikkö. [Lainattu 12.1.2010] Saatavilla: http://www.hssaatio.fi/Pasi_kivioja.pdf.
- Koskinen, Matti (toim.) 17.2.2011 [online]. Helsingin Sanomat: *Sukellus mielen syövereihin*. [Lainattu 18.2.2011] <http://www.hs.fi/nyt/artikkeli/Sukellus+mielen+viem%C3%A4riin/1135263887367>.
- Levikintarkastus (2010) [online]. *LT-Levikkitilasto 2010*. Saatavilla: <http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Levikkitilasto2010.pdf>
- Matikainen, Janne (2001): Tietoverkkojen käytön sosiaalipsykologiaa. – Janne Matikainen & Jyri Manninen (toim.), *Aikuiskoulutus verkossa. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä*. 2. painos. s. 43–59. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- McClenehan, Sean J. (2003). *Interactivity with 'Generation Y' and small southwestern community newspapers*. Department of Journalism and Mass Communications, New Mexico State University.
- Pascual-Cid, Victor & Andreas Kaltenbrunner (2009). *Exploring asynchronous online discussions through hierarchical visualization*. *Proceedings of 13th International Conference Information Visualisation*. 191-196. Barcelona, Spain.

- Rafaeli, Sheizaf & Fay Sudweeks (1998). *Interactivity on the Nets*. Teoksessa: Networks & Netplay. *Virtual groups on the Internet*, 173-189. Toim. Fay Sudweeks, Margaret McLaughlin & Sheifaz Rafaeli. Massachusetts: The MIT Press.
- Rice, R. E., & Love, G. (1987). *Electronic emotion: Socioemotional content in a computer-mediated communication network*. Julkaisussa *Communication Research* 14, sivut 85-108.
- Savolainen, Reijo (1996). *Tietoverkkojen käyttö empirisen tutkimuksen kohteena*. *Informaatiotutkimus* 15:1, 14-26.
- Schuth, Anne, Maarten, Marx & Maarten de Rijke (2007) [online]. *WIDM '07. Proceedings of the 9th annual ACM international workshop on Web information and data management*. [Lainattu 20.1.2011]. Saatavilla: <http://delivery.acm.org/10.1145/1320000/1316919/p97-schuth.pdf?key1=1316919&key2=5949841031&coll=DL&dl=ACM&ip=193.166.96.80&CFID=14268961&CFTOKEN=80871216>
- Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö -tutkimus (2009)*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/sutivi/2009/index.html>.
- Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö -tutkimus (2010)*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_fi.pdf.
- Thurlow, Crispin, Laura Lengel & Alice Tomic (2005). *Computer mediated communication. Social interaction and the internet*. Lontoo: Sage Publications.
- Steffens, Brian L. (2006) [online]. *Newspapers Recreate Their Medium*. Saatavilla: <http://www.america.gov/st/democracyhr-english/2006/March/20080818171355xjsnommis0.8978083.html>.
- STT-Reuters 7.5.2009. *Rupert Murdoch povaa loppua ilmaisille nettilehdille*. [online]. [Lainattu 11.2.2011]. Saatavilla: <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Rupert+Murdoch+povaa+loppua+ilmaisille+nettilehdille/1135245765635>.
- UK Copyright Law (2009). [online]. Lainattu 8.3.2011: http://www.copyrightservice.co.uk/copyright/p01_uk_copyright_law.
- Vauras, Ilmari (2008): *Tunneikonit verkkokeskusteluissa ?-*. – Sara Routarinne & Tuula Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*. *Tietolipas* 222 s. 210-221. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Vähämäki, Jussi (1997). *Elämä teoriassa. Tutkimus toimeentulo- ja tiedosta kommunikaatioyhteiskunnassa*. Helsingin yliopiston väitöskirja.

Wellman, Barry & Milena Gulia (1997). *Net Surfers Don't Ride Alone: Virtual Communities as Communities*. Communities in Cyberspace. Boulder, CO: Westview Press, 1999.

LIITTEET

Liite 1. Keskustelun vuorovaikutteisuus Digitoday.fi –verkkokeskusteluissa

	Viestien määrä	Aihekommentit	Reaktiiviset viestit	Vuorovaikutteiset viestit
Ketju 1	7	5	2	0
Ketju 2	77	53	17	7
Ketju 3	13	9	4	0
Ketju 4	36	15	18	3
Ketju 5	32	16	14	2
Ketju 6	10	9	1	0
Ketju 7	64	23	33	8
Ketju 8	46	27	17	2
Ketju 9	83	46	34	3
Ketju 10	4	4	0	0
Ketju 11	24	13	10	1
Ketju 12	10	8	2	0
Ketju 13	16	8	7	1
Ketju 14	19	10	8	1
Ketju 15	4	3	1	0
Ketju 16	13	10	3	0
Ketju 17	38	24	13	1
Ketju 18	9	6	2	1
Ketju 19	6	5	1	0
Ketju 20	9	7	1	1
Yhteensä	520	301	188	31
%-osuus		57,90 %	36,10 %	6 %

Liite 2. Keskustelun vuorovaikutteisuus HS.fi-verkkokeskusteluissa

	Viestien määrä	Aihekommentti	Reaktiiviset viestit	Vuorovaikutteiset viestit
Ketju 1	16	7	5	4
Ketju 2	0	0	0	0
Ketju 3	6	2	3	1
Ketju 4	18	7	11	0
Ketju 5	47	20	24	3
Ketju 6	0	0	0	0
Ketju 7	8	2	2	4
Ketju 8	2	1	1	0
Ketju 9	0	0	0	0
Ketju 10	1	1	0	0
Ketju 11	11	3	6	2
Ketju 12	0	0	0	0
Ketju 13	41	21	17	3
Ketju 14	48	29	18	1
Ketju 15	11	3	7	1
Ketju 16	13	8	5	0
Ketju 17	9	4	5	0
Ketju 18	17	6	10	1
Ketju 19	1	1	0	0
Ketju 20	0	0	0	0
Yhteensä	249	115	114	20
%-osuus		46,2 %	45,8 %	8 %

Liite 3. Asiattomuuksien ilmeneminen Digitoday.fi-keskusteluissa

	A	B	C	D	E	F	G	Viestejä ketjussa yhteensä
K.1	x	xx			x	x	x	42
K.2		x	x	x				11
K.3	x			x				24
K.4							x	13
K.5		x	xx				x	16
K.6	x		xx				x	72
K.7			x	x	x	x		18
K.8	x	x			x		x	22
K.9	xx	x		x				27
K.10	x	x					x	24
K.11				x			x	20
K.12		x					x	17
K.13	x	x						35
K.14			x	x		x	x	26
K.15	xx	x		x			x	63

*Merkkien selitykset:

xx = Usein esiintyvä

A = Aiheeseen kuulumaton viesti

B = Provosointi

C = Toimittajan ammattitaidon arvostelu

D = Toiseen keskustelijaan kohdistuva poikkeuksellisen raju kielenkäyttö

E = Ulkopuoliseen kohdistuva poikkeuksellisen raju kielenkäyttö

F = Voimasanojen käyttö

G = Sarkasmin käyttö

Liite 4. Asiattomuuksien ilmeneminen HS.fi-keskusteluissa

	A	B	C	D	E	F	G	Viestejä ketjussa yhteensä
K.1	x				x		x	35
K.2			x					11
K.3					x		x	134
K.4					x			39
K.5								51
K.6								12
K.7	x							10
K.8	x							13
K.9					x			12
K.10	x							18
K.11							x	13
K.12	x							33
K.13	x	x					xx	16
K.14								10
K.15	x			x	x		x	44

